

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

ÚSTAV PRÁVA AUTORSKÉHO, PRÁV PRŮMYSLOVÝCH A PRÁVA SOUTĚŽNÍHO

17596

DIPLOMOVÁ PRÁCE

VÝKON AUTORSKÝCH PRÁV OSOBOU ODLIŠNOU OD AUTORA

VEDOUCÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE: JUDr. VERONIKA KŘEŠŤANOVÁ, Dr.

DIPLOMANT: ANDREA JAROLÍMKOVÁ

ŘÍJEN 2007

PROHLAŠUJI, ŽE JSEM TUTO DIPLOMOVOU PRÁCI ZPRACOVALA SAMOSTATNĚ A ŽE JSEM
VYZNAČILA PRAMENY, Z NICHŽ JSEM ČERPALA, ZPŮSOBEM VE VĚDECKÉ PRÁCI
OBVYKLÝM.

V PRAZE 11/10 2007

ANDREA JAROLÍMKOVÁ

Souhlasím se zveřejněním své práce
a s umístěním v časopisu ust. § 47b
provoz osobního zdraví.
30.10.2007

TÍMTO BYCH RÁDA PODĚKOVALA JUDr. VERONICE KŘEŠŤANOVÉ ZA CENNÉ PŘIPOMÍNKY A
NÁMĚTY, KTERÉ PŘÍSPĚLY KE ZPRACOVÁNÍ TĚTO PRÁCE.

OBSAH

1. ÚVOD	3
2. OBECNÝ POJEM VÝKONU AUTORSKÝCH PRÁV	5
2.1. Autor.....	5
2.1.1. Osobnostní autorská práva.....	6
2.1.2. Majetková autorská práva.....	7
2.2. Dědic.....	9
2.2.1. Osobnostní autorská práva.....	9
2.2.2. Majetková autorská práva.....	9
2.3. Zákonný výkon autorských práv	11
2.3.1. Zaměstnanecké dílo (§ 58 AZ).....	11
2.3.2. Kolektivní dílo (§ 59 AZ).....	15
2.3.3. Školní dílo (§ 60 AZ).....	15
2.3.4. Dílo vytvořené na objednávku a dílo soutěžní (§ 61)	16
2.4. Kolektivní správa práv.....	17
3. LICENČNÍ SMLOUVA.....	18
3.1. Obecné náležitosti licenční smlouvy.....	19
3.1.1. Subjekty licenční smlouvy.....	20
3.1.2. Předmět licenční smlouvy.....	21
3.1.3. Vznik licenční smlouvy	21
3.1.4. Odměna.....	22
3.1.5. Způsoby a rozsah užití díla	24
3.1.6. Výhradní nebo nevýhradní licence	25
3.1.7. Formální náležitosti	26
3.2. Poskytnutí oprávnění třetí osobě.....	27
3.2.1. Podlicence.....	28
3.2.2. Postoupení licence	29
3.3. Zánik licenční smlouvy.....	30
3.3.1. Uplynutí sjednané doby	31
3.3.2. Zánik licence v souvislosti s právním nástupnictvím	31
3.3.3. Odstoupení od smlouvy	32

3.3.4. Výpověď	34
4. MIMOSMLUVNÍ INSTITUTY UŽITÍ DÍLA.....	35
4.1. Užití volného díla („volné dílo“).....	35
4.2. Volné užití díla („volné užití“).....	36
4.3. Zákonné licence	40
4.3.1. Užití díla umístěného na veřejném prostranství (§ 33 AZ).....	40
4.3.2. Licence výstavní a licence katalogová (§ 39, § 32 AZ).....	42
4.3.3. Knihovní licence (§ 37 AZ).....	43
5. NEOPRÁVNĚNÝ VÝKON AUTORSKÝCH PRÁV	44
6. ZÁVĚR	49
7. LITERATURA.....	51

1. Úvod

Téma mé diplomové práce zní „Výkon autorských práv osobou odlišnou od autora“. Toto téma jsem si vybrala ze dvou důvodů, odborného a osobního. Tím prvním je fakt, že kdo je autorem a jaká má práva, se zdá být poměrně jasné, srozumitelné, ovšem případy, kdy dochází k výkonu autorských práv jinými osobami než autorem a v jakém rozsahu, jsou dle mého názoru ne vždy zcela jasné a jelikož během nich bývá autor leckdy poměrně citelně omezen, jsou o to zajímavější. Druhý důvod je prostý, a sice že se ve volném čase také věnuji tvůrčí činnosti a proto je toto téma pro mě o to bližší.

V této diplomové práci usiluji zejména o přesné a jasné rozlišení případů, kdy je výkon majetkových autorských práv jako celku svěřen osobám odlišným od autora přímo zákonem od případů, kdy dochází pouze k výkonu dílčího majetkového práva díla užit a to buď prostřednictvím autorskoprávní licenční smlouvy nebo taktéž na základě zákona, prostřednictvím mimosmluvních institutů užití díla. Zároveň se v této práci snažím vyzdvihnout pozitiva jednotlivých institutů a naopak v některých případech navrhuji určité změny či doplnění stávající právní úpravy.

Tato práce stojí v podstatě na čtyřech základních kamenech. V první části mé práce se nejprve věnuji výkonu autorských práv obecně, tedy soustředím se zejména na to, kterými právy autor (potažmo dědic) disponuje oproti ostatním osobám jeho práva vykonávajícím a tím pádem v čem je autorova pozice odlišná. Jedná se zejména o rozlišování práv osobnostních a majetkových (jakkoli jsou vzájemně propojená) jakožto základu pro pochopení, která práva a v jakém rozsahu mohou ostatní osoby vykonávat. Obecně lze říci, že v případě jiných osob je možný pouze výkon autorských práv majetkových. V této první části tak uvádím možnost výkonu majetkových práv jako celku, kdy výkon všech těchto práv svěřuje určitým osobám za určitých podmínek přímo zákon (jedná se o díla zaměstnanecká, kolektivní, školní, na objednávku či soutěžní). V této souvislosti zde zmiňuji taktéž výkon majetkových práv prostřednictvím kolektivní správy, ke kterému dochází na základě nepřímého (smluvního či zákonného) zastoupení.

Druhá část mé práce je zaměřena na výkon majetkových práv na základě smluvního ujednání, tedy na úpravu licenčních smluv. Hlavním rozdílem oproti zákonnému výkonu je, že dochází na základě udělené licence pouze k výkonu dílčího majetkového práva dílo užit, nikoli k výkonu majetkových práv jako celku. Tato část tak obsahuje komplexní úpravu licenčních smluv, tedy od náležitostí takové smlouvy až po její zánik. Zároveň je mým cílem zde rovněž upozornit na jisté nedostatky v úpravě, zejména co se týče autorskoprávní úpravy odstoupení či výpovědi licenční smlouvy, a navrhnout případná řešení.

Výkon dílčího oprávnění dílo užit je možný kromě licenční smlouvy taktéž na základě zákona. Těmito tzv. mimosmluvními instituty jsou užití volného díla, volné užití díla a zákonné licence a věnuji se jim ve třetí části této práce. Podstatou těchto institutů je omezení výlučného autorova práva dílo užit přímo na základě zákona, které se děje ve veřejném zájmu a proto je potřeba prostřednictvím těchto institutů najít určitou rovnováhu mezi těmito zájmy a zájmy autorovými. Zaměřuji se zde především na volné užití díla pro osobní potřebu s cílem poukázat na fakt, že zdaleka ne každé takové užití je oprávněné a že je leckdy poměrně obtížné tuto hranici stanovit.

Vedle výkladu o oprávněných způsobech výkonu autorských práv osobami odlišnými od autora se v závěrečné části této práce věnuji výkonu neoprávněnému. Každá osoba, která jedná v rozporu s výše uvedenými způsoby výkonu a zasahuje tímto jednáním do autorových oprávněných zájmů, se dopouští neoprávněného výkonu autorských práv. Proto v této části usiluji zejména o přehled možných způsobů ochrany proti těmto zásahům, ať již prostředky soukromoprávními či veřejnoprávními, a zároveň se pokouším vyzdvihnout praktické stránky jednotlivých prostředků či postupů. Taktéž se v této části snažím zdůraznit především fakt, že ačkoli jsou prostředky ochrany autorských práv rozmanité, k jejich účelnosti a účinnosti by bylo zapotřebí upravit a posílit důslednost a pravidelnost kontroly těchto neoprávněných zásahů.

2. Obecný pojem výkonu autorských práv

Z hlediska ucelenosti výkladu o výkonu autorských práv osobou odlišnou od autora je třeba se nejprve zabývat výkonem autorských práv autorem samým, zejména pro uvědomění si, kterými právy autor disponuje oproti ostatním osobám jeho práva vykonávajícím a tím pádem v čem je autorova pozice jiná, zvláštní, silnější. V dalším výkladu se již plně věnuji tématu mé diplomové práce, tedy výkonu autorských práv osobou odlišnou od autora.

2.1. Autor

Jediným původním (originárním) subjektem autorského práva, který je schopen vlastní tvůrčí činností vytvořit dílo splňující pojmové znaky díla dle § 2 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „AZ“) a kterému tím pádem vzniká autorské právo okamžikem vytvoření tohoto díla, může být jen autor jako fyzická osoba. Zákon je tak založen na autorském principu, tzn. pouze autor jako fyzická osoba je schopen svou tvořivou činností takového výsledku dosáhnout. Určitou výjimku představuje § 63 AZ, který stanoví, že autorem díla audiovizuálního (tedy díla vytvořeného uspořádáním děl audiovizuálně užitých) je režisér. V této souvislosti se tak nabízí otázka, zda tímto ustanovením nedochází k narušení zásady materiální pravdy? Zda ustanovení § 63 AZ o autorství režiséra nezasahuje do definice autora dle § 5 odst. 1 AZ? Osobně se domnívám, že ač se tak může na první pohled zdát, tak nikoli. Autorem díla audiovizuálního je tedy stanoven režisér, ačkoli ke svému dílu používá děl jiných autorů. Díla takto audiovizuálně užitá mohou být do díla audiovizuálního užitá jen se souhlasem autorů, kteří tak vykonávají své výsostné právo dílo užit a nechat užit a tedy dobrovolně tak své dílo poskytují k dalšímu užití. Zároveň toto ustanovení posiluje postavení režiséra na roveň autorů děl audiovizuálně užitých, jelikož režii je taktéž nutno považovat za činnost tvůrčí a kreativní, při níž sice dochází k užití jiných děl (od scénáře přes hudbu až po kostýmy či choreografii), ale jedná se o tvůrčí užití, jehož výsledkem je dílo jedinečné, původní. A pokud si uvědomíme skutečnost, že režie je činnost kreativní a tedy způsobilá vytvořit autorské dílo, dostáváme se k základní definici autorství, a sice že autorem díla je osoba, která dílo vytvořila. Proto se domnívám, že zákon touto úpravou díla audiovizuálního nikterak „nezakrývá“ autorství děl audiovizuálně užitých, nýbrž pouze posiluje právní jistotu ohledně autorství režiséra k dílu audiovizuálnímu jako

takovému, přičemž práva autorů děl takto užitých nejsou tímto dotčena (tzn. autoři mohou dále své dílo užít a nechat užít). Jako příklad mohu uvést v současnosti tolik očekávané uvedení poslední Havlovy hry *Odcházení*, jejíž provedení a uvedení ve světové premiéře získalo po velkých peripetiích Divadlo na Vinohradech. Autor tak vykonal své výsostné právo na zveřejnění svého díla, tedy jak, kde a jakým způsobem, jeho právo na užití díla tím není nijak dotčeno, a proto bývalý prezident uzavírá licenční smlouvy k provedení jeho díla s dalšími divadly, ať již u nás či ve světě.

Všechny ostatní osoby, tedy osoby právnické nebo jiné odlišné od autora, které nabyly oprávnění k výkonu autorských majetkových práv (ať už ze zákona nebo smluvně), jsou subjekty odvozenými a jedná se tedy o nabytí práv odvozené.¹ Zároveň nutno odlišovat autora díla od vlastníka hmotného substrátu díla (pokud tedy nejsou tou samou osobou). Platí, že autorská práva jsou nezávislá na vlastnickém právu k hmotnému substrátu autorského díla, tzn. vlastník hmotného substrátu díla nemá automatická práva k užití daného díla.²

Základem platné právní úpravy je dualistické pojetí autorských práv – i když někteří autoři hovoří o monistické koncepci s prvky dualismu³ - autorské právo je chápáno jako soubor osobnostních a majetkových práv. Toto rozlišování je praktické jak při výkonu autorských práv osobou odlišnou od autora (vykonavatel již nevykonává dané právo jako celek, jak tomu bylo dle předchozí úpravy, nýbrž dle současné harmonizované právní úpravy pouze práva majetková)⁴, tak z hlediska případné „převoditelnosti“ autorských práv.

2.1.1. Osobnostní autorská práva

Výlučná práva osobnostní jsou spojena pouze s osobou autora, jeho smrtí zanikají a jejich převod je proto z povahy a logiky věci zcela vyloučen. Autor se jich taktéž nemůže vzdát, může je však nevykonávat.

Mezi osobnostní práva patří především právo dílo zveřejnit (tzn. první oprávněné zpřístupnění díla veřejnosti, tedy individuálně neurčeným osobám), právo osobovat si autorství (včetně

---

¹ Viz Knappová, M., Švestka, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 214.

² Viz Šebelová, M.: *Autorské právo*, Brno: Computer Press, a.s., 2006, s. 45.

³ Viz Tůma, P.: *Smluvní licence v autorském právu*, Praha: C.H.Beck, 2007, s. 14 (podstatou dualismu je mimo jiné úplná převoditelnost majetkových autorských práv inter vivos, což současná právní úprava neumožňuje).

⁴ Viz Knappová, M., Švestka, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 181.

rozhodnutí jakým způsobem má být jeho autorství uvedeno) a právo na nedotknutelnost díla (spočívající zejména v právu autora udělit svolení k jakémukoli zásahu do díla, v zákazu užívání díla způsobem snižujícím jeho hodnotu nebo v právu na autorský dohled nad užíváním díla).⁵

2.1.2. Majetková autorská práva

U majetkových autorských práv je situace odlišná. Ač je současná právní úprava založena na zásadě nepřevoditelnosti autorských práv, která se týká i práv majetkových,⁶ jedná se v zásadě o nepřevoditelnost mezi živými (inter vivos). S majetkovými právy lze ovšem naložit závětí pro případ smrti (mortis causa),⁷ to samozřejmě při respektování zákonné ochrany neopomenutelných dědiců. V ostatních případech, vedle případů výkonu majetkových autorských práv osobou odlišnou od autora přímo na základě zákonné úpravy (§ 58 až 61 AZ), je autor či jeho dědic oprávněn licenční smlouvou poskytnout jiné osobě oprávnění k užití chráněného díla (jakožto jedno ze základních majetkových práv – právo dílo užit).⁸ Zde se tedy nejedná o převod v pravém slova smyslu, hovoří se o tzv. konstitutivním (nepravém) převodu autorského práva, jelikož smyslem tohoto převodu není zcizení práv (translace), nýbrž zřízení (konstituce) užívacího oprávnění. Právo autora k předmětu převodu tak zůstává zachováno, zároveň mu však vzniká povinnost zdržet se jakéhokoli jednání, které by narušilo řádný výkon užívacího oprávnění nabytého jinou osobou.⁹ Rovněž majetkových autorských práv se nelze platně vzdát, a jako absolutní práva se nepromlčují (na rozdíl od práva relativního vzniklého z konkrétního právního vztahu).¹⁰ Zákon též stanoví, že je nelze

---

⁵ Viz Knappová, M., Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 214, viz Knap, K., Opltová, M., Kříž, J., Růžička, M.: Práva k nehmotným statkům, Praha: CODEX, Nakladatelství Hugo Grotia, a.s., 1994, s. 90, viz Telec, I., Tůma, P.: Přehled práv duševního vlastnictví II. – česká právní ochrana, Brno: Nakladatelství Doplněk, 2006, s. 34, viz § 11 odst. 1 až 3 AZ.

⁶ Viz § 26 odst. 1 AZ.

⁷ Viz § 26 odst. 2 AZ.

⁸ Viz Telec, I., Tůma, P.: Přehled práv duševního vlastnictví II. – česká právní ochrana, Brno: Nakladatelství Doplněk, 2006, s. 38.

⁹ Viz Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, Praha: C.H.Beck, 2007, s. 11-15, viz Jansa, L., Otevřel, P.: Právní aspekty tvorby software, Právní rozhledy, 2006, č. 13, s. 465 – 470.

¹⁰ Tamtéž. Viz § 26 odst. 1 AZ.

postihnout výkonem rozhodnutí a tedy ani zahrnout do konkurzní podstaty (nutno odlišovat od práv relativních vztahujících se k individuálně určenému subjektu, tedy vzniklých např. z licenčních smluv či z porušení autorského práva, kde pohledávky vzniklé z takovýchto práv výkonem rozhodnutí postihnout lze).¹¹

Základním majetkovým právem je právo dílo užít (a nechat užít, významné zejména z pohledu licenčních smluv, jak uvidíme v dalším výkladu), jinými majetkovými právy pak právo autora na odměnu při opětném prodeji originálu uměleckého díla (§ 24 AZ) a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu (§ 25 AZ). Ani k jednomu z těchto jiných majetkových práv není zapotřebí licence.¹² Samotným výkonem majetkových práv se pak rozumí realizace, užití či dispozice s těmito právy, která náleží autorovi a která v první řadě vykonává autor sám, ovšem jejichž výkon je v určitých případech možný i jinou osobou než - li autorem. Může se jednat o výkon těchto práv jako celku nebo jen dílčích oprávnění, např. o dispozici s oprávněním k výkonu práva dílo užít. O tom však v dalším výkladu.

Majetková práva jsou jistě právy s určitým ekonomickým významem, ovšem nelze je beze zbytku odtrhovat od osobnostních práv. Jednotlivá práva, osobnostní i majetková, ve své podstatě nejsou samostatnými autorskými právy, ale jen dílčími oprávněními, která tvoří autorské právo jako jednotný celek.¹³ Toto jednotné autorské právo je potom výlučným právem autora, jehož prostřednictvím autor nejen zajišťuje a uskutečňuje ochranu svých zájmů, nýbrž i realizuje své právo k dílu jako takové (což můžeme vidět třeba na výše uvedeném příkladu Havlovy hry a samozřejmě i ve spoustě jiných případů).

Obecně lze tedy z uvedeného výkladu shrnout, že pouze autor jako fyzická osoba může být původním nositelem (majitelem) autorských práv a přirozeně i jejich vykonavatelem. Tato práva jsou autorovi vlastní, nemůže se jich vzdát, nemůže je převést. V případě, že jsou tato

---

¹¹ Viz Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V.: Autorský zákon a předpisy související. Komentář. Praha: Linde Praha, 2005, s. 118.

¹² Viz Křesťanová, V.: Některé aktuální otázky související s novou autorskoprávní úpravou, Právo a podnikání, 2002, č. 10, s. 5-8.

¹³ Viz Knap, K., Opltová, M., Kříž, J., Růžička, M.: Práva k nehmotným statkům, Praha: CODEX, Nakladatelství Hugo Grotia, a.s., 1994, s. 88.

autorská práva (tedy majetková autorská práva) vykonávána jinou osobou než autorem, děje se tak buď v případech, kdy je výkon majetkových práv autora k dílu svěřen jiné osobě přímo ze zákona, anebo na základě autorem poskytnuté licenční smlouvy opravňující dílo užít, ovšem v tomto případě se již nejedná o výkon majetkových autorských práv jako celku, nýbrž pouze o výkon práva dílo užít jako dílčího majetkového práva.

2.2. Dědic

Smrt autora je významnou právní skutečností, se kterou se pojí otázka dalšího výkonu jeho autorských práv, příp. domáhání se ochrany těchto práv.

2.2.1. Osobnostní autorská práva

Z hlediska výkonu osobnostních autorských práv, jak bylo již řečeno výše, jsou tato práva nepřevoditelná a smrtí autora zanikají. Nicméně i po smrti autora je možná jejich určitá ochrana. Jak uvádí § 11 odst. 5 AZ, po smrti autora vzniká zákonem určeným osobám právo na výkon postmortální ochrany díla. Tato postmortální ochrana spočívá např. v tom, že si nikdo nesmí po smrti autora osobovat jeho autorství k dílu, dílo nesmí být užito způsobem snižujícím jeho hodnotu nebo musí být (je – li to obvyklé) uvedeno autorovo jméno. Této ochrany se může domáhat kterákoli z osob autorovi blízkých, a to i po uplynutí doby trvání majetkových autorských práv, právnická osoba sdružující autory nebo příslušný kolektivní správce (§ 11 odst. 5 AZ, § 116 občanského zákoníku). Toto právo vzniká okamžikem smrti autora, nejedná se tedy o dědění práva ani jiné nástupnictví svého druhu.¹⁴

2.2.2. Majetková autorská práva

V případě majetkových autorských práv je situace opět odlišná. Jak uvádí § 26 odst. 2 AZ, majetková práva jsou předmětem dědictví. Tzn. že užití díla po smrti autora je přirozeně možné, jedná se v podstatě o realizaci autorského majetkového práva, které náleží ze zákona dědicům a proto o této realizaci také dědicové rozhodují (např. zda bude dílo vydáno, vystaveno apod.). Dle tohoto ustanovení může být dědicem osoba fyzická i právnická. S majetkovými právy lze, jak již zmíněno, naložit závětí pro případ smrti, přičemž dědění ze závěti má přednost před děděním ze zákona, pokud tedy nejde o neopomenutelné dědice.

---

¹⁴ Viz Telec, I., Tůma, P.: Přehled práv duševního vlastnictví II. – česká právní ochrana, Brno: Nakladatelství Doplněk, 2006, s. 34.

Dědicem může být i stát, a to jako dědic ze závěti (§ 26 odst. 2 AZ). Dále mohou státu tato majetková práva připadnout v případě, kdy zanikne právnická osoba, která zdědila majetková práva k dílu, bez právního nástupce (§ 26 odst. 3 AZ) nebo pokud dědictví nenabude jiný dědic (§ 462 občanského zákoníku), tedy tato práva mu připadnou jako odúmrtí. V obou případech pak tato práva vykonává svým jménem Státní fond kultury ČR a Státní fond ČR pro podporu a rozvoj kinematografie.

V případě licenčních smluv je po smrti autora poskytovatelem licence jeho právní nástupce (zejména dědic). Může jím být ovšem i jiná osoba, např. osoba vykonávající majetková práva přímo na základě zákona (§ 58 a 59 AZ) nebo kolektivní správce při výkonu kolektivní správy.¹⁵

Smrt autora je důležitou právní skutečností ještě z dalšího důvodu, a sice z hlediska trvání majetkových autorských práv. Obecná doba trvání těchto práv je 70 let od smrti autora (§ 27 odst. 1 AZ), případně od jiných zvláštních okamžiků, které zákon stanoví. Po uplynutí této doby se dílo stává volným, tzn. že může být kýmkoli volně užito (viz další výklad), zároveň však i přes uplynutí této doby zůstává zachováno právo na výkon postmortální ochrany (§ 11 odst. 5 AZ). Jinými slovy, autorská majetková práva po smrti autora vykonávají jeho dědicové, a to po dobu jejich trvání, tedy 70 let. Po uplynutí této doby se dílo stává volným a lze je užít bez dalšího, tedy bez souhlasu dědiců (ale samozřejmě v souladu se zákonem). I po uplynutí této lhůty, kdy je dílo volné z hlediska majetkových práv, však všem osobám autorovi blízkým a také právnické osobě sdružující autory nebo kolektivnímu správci zůstává zachováno právo výkonu postmortální ochrany, tedy ochrana osobnostních práv trvá dál. Výkon tohoto práva je v podstatě časově neomezený, ochrana osobnostních práv trvá, dokud bude existovat nějaká z výše uvedených osob oprávněných k jejímu výkonu.¹⁶ Jako příklad možno uvést volné užití díla v souvislosti s knižním a polygrafickým průmyslem. Mnohá nakladatelství např. v současnosti nedočkavě očekávají uplynutí doby trvání majetkových práv k dílu Karla Čapka, což se má stát příští rok, aby je mohla znovu vydat, v nových edicích a grafických úpravách (což je výzva nejen pro nakladatele, ale i pro výtvarníky a ilustrátory). Nejinak je tomu i v případě užití děl výtvarných, tedy pro vydávání knih, brožur, pohledů či

---

¹⁵ Viz Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, Praha: C.H.Beck, 2007, s. 33.

¹⁶ Viz Tuláček, J.: Posmrtný život aneb další osudy autorského díla po smrti autora, Bulletin advokacie, 2005, č. 1, s. 29 – 31.

plakátů děl různých autorů (zde se např. napjatě očekává uplynutí doby trvání u děl Alfonse Muchy či Josefa Čapka). Otázka užití volného díla je pochopitelně zásadní i v mnoha jiných oborech.

Nezbývá než poznamenat, že kromě případů vyloučených z povahy věci, se na výkon majetkových autorských práv dědicem vztahuje stejný právní režim jako na autora samotného.

2.3. Zákonný výkon autorských práv¹⁷

V oblasti autorské tvorby pravidelně dochází k situacím, kdy je pro tvorbu či vývoj autorských děl zapotřebí nemalého zázemí a kdy vedle autora samého vstupuje do tohoto složitého procesu postava jakéhosi „investora“. Zákon tyto situace upravuje prostřednictvím tzv. zákonného výkonu majetkových autorských práv (v praxi se jedná o díla zaměstnanecká, kolektivní, školní, soutěžní či díla na objednávku, § 58 až 61 AZ). Význam a zároveň odlišnost tohoto zákonného výkonu spočívá zejména v tom, že se jedná o dispozitivní oprávnění určitých osob k výkonu majetkových autorských práv, která jsou podmíněná existencí jiného závazkového vztahu mezi autorem a touto určitou osobou. Jinými slovy vychází tato dispozitivní úprava z toho, že autor vstoupil již dříve do závazkového (pracovněprávního, služebního či jiného) vztahu dobrovolně, na základě smlouvy, ve které může své postavení a podmínky sjednat s příslušnou osobou odlišným, pro něj výhodnějším způsobem, a tedy že tato zákonná úprava přichází na řadu v moment, není – li v této smlouvě stanoveno jinak. Fakt, že tento zákonný výkon majetkových práv je stanoven v soukromém zájmu určitých osob, nikoli primárně v zájmu veřejném, je významně odlišuje od bezúplatných zákonných licencí a proto je třeba tyto dva instituty striktně rozlišovat.¹⁸

2.3.1. Zaměstnanecké dílo (§ 58 AZ)

Zaměstnaneckým dílem se dle platné právní úpravy rozumí dílo, které autor vytvořil ke splnění svých pracovněprávních či služebních povinností (stejně tak platí pro družstvo ve

---

¹⁷ Někteří autoři používají pojmu „zákonných quasilicencí“ viz Viz Telec, I., Tůma, P.: Přehled práv duševního vlastnictví II. – česká právní ochrana, Brno: Nakladatelství Doplněk, 2006, s. 43, viz Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, Praha: C.H.Beck, 2007, s. 23.

¹⁸ Viz Boháček, M.: Licenční smlouvy ve vztahu ke knihovnám, Národní knihovna, 2001, č. 4, s. 242 – 265, viz Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, Praha: C.H.Beck, 2007, s. 23.

vztahu ke svému členu) a k němuž, není – li stanoveno jinak, vykonává zaměstnavatel svým jménem a na svůj účet veškerá majetková práva. Dle výše popsaného principu zákonného výkonu tak autorovi zůstává jakési „holé autorství“, přičemž práva k majetkovému zhodnocení svědčí výhradně zaměstnavateli, jinými slovy, autor je sice nadále nositelem (majitelem) veškerých práv osobnostních i majetkových, ale jeho reálné možnosti výkonu těchto práv jsou značně omezené, neboť výkon veškerých majetkových práv je zákonem svěřen výhradně zaměstnavateli (není – li sjednáno jinak).

Autorova osobnostní práva sice zůstávají nedotčena, nicméně zákon stanoví, že vykonává – li zaměstnavatel majetková práva k dílu, má se za to, že není – li sjednáno jinak, autor svolil k nakládání s dílem dle zaměstnavatelových potřeb (např. ke zveřejnění, úpravám, uvádění na veřejnost pod svým jménem apod.).¹⁹

Zaměstnavatel může v rámci výkonu majetkových práv k dílu dokonce postoupit výkon majetkových práv třetí osobě ovšem jen se souhlasem autora (s výjimkou prodeje podniku nebo jeho části). Jedná se v podstatě o převod relativního práva ve vztahu k autorovi na nového nabyvatele výkonu práva.²⁰ Jelikož se jedná o úpravu dispozitivní, domnívám se, že zaměstnavatel může postoupit licenci i autorovi samému, mají – li na tom obě zúčastněné strany zájem.

Pokud však zaměstnavatel majetková práva nevykonává nebo je vykonává nedostatečně, má autor nárok na udělení licence za obvyklých podmínek (zpravidla za úplatu), s výjimkou případů, kdy k jejímu neudělení existují na straně zaměstnavatele závažné důvody. Možnost nabytí oprávnění k výkonu majetkových práv a tím i plnou dispozici s dílem má autor pouze v případě smrti nebo zániku zaměstnavatele bez právního nástupce (§ 58 odst. 3 AZ). Samotné skončení pracovního poměru k tomuto právnímu následku nestačí (§ 58 odst. 8 AZ). Pokud by ovšem autor skončil pracovní poměr, aniž by dokončil své dílo, nebo budou – li zde důvodné obavy, že autor nedokončí dílo řádně a včas dle potřeb zaměstnavatele, má se za to (není – li sjednáno jinak), že autor udělil zaměstnavateli svolení k dokončení svého nehotového zaměstnaneckého díla. Osobně se domnívám, že pokud to povaha autorského díla připouští, měl by mít autor možnost uzavřít licenci i poskočení pracovního poměru. Vytvoření

---

¹⁹ Viz Aujezdský, J.: Licenční smlouva k software, Daně a právo v praxi, ASPI Publishing s.r.o., 2004, č. 3, viz Smejkal, V.: Autorský zákon, Právní rádce, 2002, č. 10, s. 5.

²⁰ Viz Boháček, M.: Licenční smlouvy ve vztahu ke knihovnám, Národní knihovna, 2001, č. 4, s. 242 – 265.

díla je vždy velmi náročným procesem, nejen tedy finančním, ale především intelektuálním, a proto by autor díla měl mít v určitých případech možnost své dílo užít i po skončení pracovního poměru. Opakuji – pokud to jeho povaha dovolí, rozhodně by to nepřipadalo v úvahu u děl představujících interní know-how či součást obchodního tajemství, naopak docela dobře si dovedu představit situaci, kdy autor píše pravidelně povídky pro nějaký časopis či noviny a později by je rád sám vydal knižně. Naštěstí je právní úprava dispozitivní a tuto možnost nevylučuje, těžko asi tento případ zákonně upravovat (jevil by se zbytečný). Záleží tak na ochotě a dohodě stran.

Není – li mezi osobami sjednáno nebo v zákoně stanoveno jinak, zákon pamatuje ve svém znění i na autora, dle § 58 odst. 6 AZ má autor právo na přiměřenou dodatečnou odměnu, dostane – li se jeho mzda do zjevného nepoměru k zisku z využití práv k jeho zaměstnaneckému dílu.

Zajímavá je situace u počítačových programů, databází a kartografických děl, která nejsou kolektivními díly. Považují se za zaměstnanecká, a to i tehdy, byla – li autorem vytvořena na objednávku. Objednatel tak má stejné postavení jako zaměstnavatel (§ 58 odst. 7 AZ). Z uvedeného znění ovšem vyplývá, že musí jít o vytvoření díla autorem – tedy fyzickou osobou. V případě osoby právnické by totiž nemohlo zaměstnanecké dílo vzniknout, neboť právnická osoba není autorem, může být pouze vykonavatelem autorských práv (jednalo by se nejspíš o zaměstnanecké dílo určitého autora ve vztahu k této právnické osobě).²¹ Zároveň se na tato díla nevztahují ustanovení o díle vytvořeném na objednávku (§ 58, § 59 odst. 2 AZ). Na počítačové programy se bohužel nevztahuje ani to, co na většinu ostatních zaměstnaneckých děl – a sice že autor může po zaměstnavateli požadovat přiměřenou dodatečnou odměnu, jestliže je jeho mzda ve zjevném nepoměru k zisku z využití práv k zaměstnaneckému dílu (§ 58 odst. 6 AZ).²² Tento nedostatek shledávám naprosto absurdní, myslím, že by tato úprava neměla v zákoně chybět. Právě počítačové programy v dnešní době rychlého technického pokroku jsou jedním z nejvýdělečnějších autorských děl, jejich vývoji firmy poskytují obrovské zázemí, finance a zisky z těchto děl jsou patrně většinou v nepoměru k běžnému platu programátorů. Jakkoli je dnes poptávka po počítačových programátorech enormní a jejich platové podmínky jsou jistě slušné, domnívám se, že by tuto

---

²¹ Viz Smejkal, V.: Autorský zákon, Právní rádce, 2002, č. 10, s. 5.

²² Viz Knappová, M., Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 236.

možnost nároku na dodatečnou odměnu v případě vysokých zisků v souvislosti s programem měl stanovit přímo zákon a nespolehat tak na smluvní ujednání stran samotných.

Poslední novela autorského zákona také přinesla nová ustanovení ohledně tzv. agenturního zaměstnávání a ohledně vztahu právnických osob a členů jejich orgánů a to v § 58 odst. 9 a 10 AZ. V případě agenturního zaměstnávání se za faktického zaměstnavatele považuje ten, u kterého zaměstnanec agentury dočasně vykonává práci na základě pracovní smlouvy nebo dohody o pracovní činnosti, kterou zaměstnanec má s agenturou uzavřenou, není – li mezi agenturou práce a zaměstnavatelem dohodnuto jinak.²³ Je to logické, neboť zaměstnanec vykonává svou tvůrčí činnost právě pro zaměstnavatele a dle jeho pokynů a proto také tento zaměstnavatel bude vykonávat veškerá majetková práva k tomuto dílu. Navíc se domnívám, že tím, že pracovní náplň těchto agentur spočívá právě v onom poskytnutí zaměstnance, za něž má se zaměstnavatelem jistě dohodnutou určitou provizi, je učiněno jejím právům za dost a bylo by z povahy věci nelogické, aby kromě tohoto poskytnutí zaměstnance jinému ještě disponovala právy zaměstnavatele k danému konkrétnímu dílu. Jako zaměstnanecký poměr je označován rovněž vztah obchodní společnosti či jiné právnické osoby k členům orgánů (statutárních, dozorčích apod.). Režim zaměstnaneckého díla (§ 58 odst. 1 až 6 a odst. 8 AZ) tak platí obdobně pro díla vytvořená ke splnění povinností vyplývajících ze vztahu mezi společnostmi a autorem, který je v orgánech společnosti. Společnost se tak považuje za zaměstnavatele a bude tím pádem vykonávat veškerá majetková práva k autorskému dílu vytvořenému fyzickými osobami v jejích orgánech (v praxi se jedná např. o různé obchodní plány, loga, grafy apod.).²⁴

Obecně lze tedy shrnout, že podstata a význam výkonu majetkových autorských práv k zaměstnaneckému dílu spočívá zejména v tom, že majitelem absolutního majetkového práva k danému dílu zůstává nadále autor (v souladu se zásadou nepřevoditelnosti autorských práv), zatímco zaměstnavatel je vykonavatelem jeho výlučných absolutních majetkových práv, která mu byla svěřena zákonem a to v tom rozsahu, v jakém si tato práva strany neupravily na základě jejich předchozího dobrovolného smluvního závazkového vztahu.

---

²³ Viz Chaloupková, H., Holý, P.: Autorský zákon. Komentář. Praha. C.H.Beck, 2007, s. 92.

²⁴ Viz Dobřichovský, T.: Ke změnám režimu zaměstnaneckého díla v důsledku novelizace autorského zákona, Právo pro podnikání, 2006, č. 9, viz Jansa, L., Otevřel, P.: Právní aspekty tvorby software, Právní rozhledy, 2006, č. 13, s. 465 – 470.

2.3.2. Kolektivní dílo (§ 59 AZ)

Podstata výkonu majetkových práv u kolektivního díla je v podstatě obdobná jako u díla zaměstnaneckého.

Kolektivním dílem se rozumí dílo jediné, na jehož tvorbě se podílí více autorů a které je vytvářeno z podnětu a pod vedením fyzické nebo právnické osoby, pod jejímž jménem je i uváděno na veřejnost. Příspěvky do tohoto díla zahrnuté nejsou samostatnými díly a nejsou tak schopny samostatného užití.

Kolektivní dílo může být vytvořeno buď v rámci pracovněprávního vztahu a v tomto případě se stane dílem zaměstnaneckým a bude se řídit úpravou zaměstnaneckých děl, nebo může být vytvořeno na objednávku a zde pak zákon vytváří fikci (§ 59 odst. 2 AZ), podle které se i tato kolektivní díla považují za díla zaměstnanecká a objednatel se považuje za zaměstnavatele.²⁵

Jinými slovy, díla kolektivní jsou vesměs díly zaměstnaneckými, jen s tím rozdílem, že zákon pověřuje výkonem autorských majetkových práv k dílu rozdílné osoby, zaměstnavatele nebo objednatele, a to dle povahy vytvoření díla.

2.3.3. Školní dílo (§ 60 AZ)

Ač je školní dílo řazeno do zákonného výkonu majetkových práv, domnívám se, že lze těžko hovořit v případě účasti školy či vzdělávacího zařízení jako o investorovi v ryze komerčním smyslu, jak tomu bylo povětšinou v předešlých případech, nicméně jistá specifika a určitá omezení ve výkonu autorských majetkových práv tento institut přináší.

Školním dílem je dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení. Autorovo omezení autorských majetkových práv zde spočívá zejména v tom, že škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají právo na uzavření licenční smlouvy toto školní dílo užít. Autor může odmítnout udělení licence pouze ze závažných důvodů, jinak je škola nebo školské či vzdělávací zařízení oprávněno domáhat se nahrazení chybějícího souhlasu u soudu. Školskému zařízení rovněž svědčí zákonná bezúplatná licence k užití školního díla pro vnitřní potřebu (nikoli tedy za účelem hospodářského nebo obchodního prospěchu, § 35 odst. 3 AZ).

---

²⁵ Viz Telec, I., Tůma, P.: Přehled práv duševního vlastnictví II. – česká právní ochrana, Brno: Nakladatelství Doplněk, 2006, s. 43.

Ohledně užití díla zákon autora téměř nijak neomezuje. Jelikož licence udělená školskému zařízení je licencí nevýhradní, může autor své dílo užít či udělit jinou licenci, jediným kritériem je zde nedostat se do rozporu s oprávněnými zájmy školského zařízení. Na oplátku je pak školské zařízení oprávněno po autorovi školního díla požadovat příspěví na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložilo, a to z výdělku autora dosaženého užitím díla nebo udělením licence.²⁶

Lze tedy shrnout, že výkon majetkových práv ke školnímu dílu spočívá především v oprávnění školského zařízení dílo užít, které bylo školskému zařízení uděleno buď autorem na základě licenční smlouvy nebo které tomuto zařízení svědčí přímo ze zákona na základě bezúplatné licence, přičemž autorovo právo dílo užít v jiných ohledech omezeno není, s výjimkou nutnosti dbát oprávněných zájmů školy a z případného výdělku přispět školskému zařízení na úhradu nákladů vynaložených na tvorbu jeho díla.

2.3.4. Dílo vytvořené na objednávku a dílo soutěžní (§ 61)

Pro úplnost nezbyvá než doplnit, že mezi zákonný výkon majetkových práv patří i dílo vytvořené na objednávku a dílo soutěžní. Obecně platí, že v případě díla vytvořeného na objednávku v rámci smlouvy o dílo nebo díla vytvořeného ve veřejné soutěži je objednatel (vyhlašovatel soutěže) oprávněn bez uzavření licenční smlouvy užívat dílo k účelům vyplývajícím ze smlouvy. Dle § 61 odst. 1 AZ se má za to, že autor poskytl licenci k účelu vyplývajícimu již z této smlouvy (není – li sjednáno jinak). K užití nad rámec tohoto účelu je již objednatel povinen uzavřít licenční smlouvu, nevyplývá – li ze zákona jinak. Není – li pak sjednáno jinak, může autor své dílo užít a poskytnout licenci jinému, pokud to není v rozporu s oprávněnými zájmy objednatele.

Autor a objednatel si pochopitelně mohou dohodnout i obchodně právní režim (§262 obchodního zákoníku) a řídit se tak ustanoveními smlouvy o dílo dle § 536 n. obchodního zákoníku. V případě, že ale nedojde k této dohodě, řídí se smlouva o dílo režimem § 631 n. občanského zákoníku, jelikož autorský zákon neobsahuje samostatnou úpravu smlouvy o

---

²⁶ Viz Knappová, M., Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 234 - 235, viz Telec, I., Tůma, P.: Přehled práv duševního vlastnictví II. – česká právní ochrana, Brno: Nakladatelství Doplněk, 2006, s. 44.

vytvoření díla a § 61 AZ tento smluvní typ nenahrazuje.²⁷ V tomto případě, jelikož autorský zákon se vztahuje pouze na osobu autora, pokud bude smlouva o dílo uzavřena v režimu občanského zákoníku a zhotovitelem nebude přímo autor (autor bude subdodavatel zhotovitele), bude potřeba oprávnění k užití pro určitý účel sjednat výslovně.²⁸

2.4. Kolektivní správa práv

Pro úplnost tohoto obecného výkladu ohledně výkonu majetkových práv osobou odlišnou od autora je třeba ještě alespoň v krátkosti zmínit kolektivní správu práv.

Kolektivní správu práv obsahují ustanovení § 95 až 104 AZ. Podstatou tohoto institutu je kolektivní uplatňování a ochrana majetkových autorských práv a umožnění zpřístupňování předmětů těchto práv veřejnosti (§ 95 AZ). Kolektivní správa je založena především na nepřímém smluvním zastoupení, tzn. vzniká povětšinou na základě smluvního vztahu mezi kolektivním správcem a majitelem autorských práv. Výjimkou jsou taxativní případy stanovené zákonem, kdy je povinnost kolektivního spravování určitých majetkových práv prostřednictvím kolektivního správce dána přímo ze zákona, jedná se tedy o nepřímé zákonné zastoupení. Nepřímé zastoupení (ať již smluvní nebo zákonné) znamená, že kolektivní správce nevlastní žádná autorská práva, nýbrž je pouze vykonává svým jménem na účet majitele tohoto práva.²⁹

Kolektivním správcem může být dle AZ pouze právnická osoba se sídlem v ČR, které bylo uděleno oprávnění k výkonu kolektivní správy Ministerstvem kultury vykonávajícím nad kolektivní správou státní dozor. Na našem území vykonává kolektivní správu šest kolektivních správců kteří se od sebe navzájem liší pouze věcnou působností a jsou jimi OSA, Dília, Gestor, INTERGRAM, OOA-S a OAZA.

---

²⁷ Viz tamtéž, viz Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V.: Autorský zákon a předpisy související. Komentář. Praha: Linde Praha, 2005, s. 181.

²⁸ Viz Křesťanová, V.: Některé aktuální otázky související s novou autorskoprávní úpravou, Právo a podnikání, 2002, č. 10, s. 5-8.

²⁹ Viz Telec, I.: Přehled práva duševního vlastnictví I., Brno, 2002, s. 159 - 160, viz Telec, I., Tůma, P.: Přehled práv duševního vlastnictví II. – česká právní ochrana, Brno: Nakladatelství Doplněk, 2006, s. 50 – 52, viz Knappová, M., Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 244.

Mezi hlavní činnosti kolektivního správce patří zejména již zmíněné zastupování nositelů práv na základě smluvního ujednání nebo ze zákona, a dále pak např. uzavírání smluv, kterými se poskytuje oprávnění k výkonu spravovaných práv (jedná se většinou o smlouvy kolektivní nebo hromadné), vybírání autorských odměn od uživatelů pro nositele práv, jejich rozdělování a vyplácení apod.³⁰

Mezi práva povinně kolektivně spravovaná (taxativně stanovena zákonem v § 96 odst. 1 a 2 AZ) pak patří např. právo na odměnu za zhotovení rozmnoženiny pro osobní potřebu (§ 25 AZ), právo na odměnu při opětovném prodeji originálu uměleckého díla (§ 24 AZ) nebo právo na odměnu za půjčování originálu nebo rozmnoženiny vydaného díla (§ 37 odst. 2 AZ).

Lze tedy shrnout, že výkon majetkových práv v rámci kolektivní správy spočívá v nepřímém zastoupení majitele práv kolektivním správcem, kdy kolektivní správce žádná tato autorská práva nevlastní, nýbrž je pouze vykonává a to vlastní jménem na účet nositele těchto práv. Toto nepřímé zastoupení pak vzniká buď na základě smluvního vztahu mezi správcem a nositelem práv anebo na základě zákona v taxativně vymezených případech.

3. Licenční smlouva

Jak již výše zmíněno, naše právní úprava je založena na principu nepřevoditelnosti autorského práva. Jedinou výjimkou, kterou zákon připouští vedle případů výkonu majetkových autorských práv osobou odlišnou od autora přímo na základě zákonné úpravy, je poskytnutí oprávnění k výkonu práva dílo užít prostřednictvím licenční smlouvy, tedy smluvní užití díla. Jedná se nikoli o převod majetkových autorských práv v pravém slova smyslu, ale jak již dříve zmíněno o tzv. konstitutivní převod autorského práva, jehož smyslem není převod práv, nýbrž pouze zřízení užívacího oprávnění.

Autorský zákon upravuje licenční smlouvu v ustanovení § 46 až 56 AZ a sice jako typovou autorskoprávní licenční smlouvu, tzn. jedná se o zvláštní smluvní typ dle autorského zákona, který se řídí především touto úpravou a v případě absence přímé úpravy autorskoprávní se použije subsidiárně obecných ustanovení občanského zákoníku, popř. obecných ustanovení obchodního zákoníku o obchodních závazkových vztazích, pokud to jejich povaha připouští. Vedle tohoto autorskoprávního smluvního typu licenční smlouvy zná český právní řád ještě typovou licenční smlouvu dle úpravy v obchodním zákoníku, nicméně zde je třeba hned

---

³⁰ Viz tamtéž.

v začátku podotknout, že tento smluvní typ lze použít pouze pro oblast průmyslového vlastnictví.³¹

Úprava licenční smlouvy dle autorského zákona je úpravou převážně dispozitivní povahy. Toto pojetí vyplývá zejména z obecných soukromoprávních zásad smluvního práva, jako je např. zásada smluvní svobody či autonomie vůle. Tato dispozitivnost autorskoprávní úpravy je prolomena pouze výjimečně, konkrétně se jedná například o požadavek písemné formy u výhradní licenční smlouvy (§ 46 odst. 4 AZ), právo autora odstoupit od smlouvy ze zákonem stanovených důvodů (§ 53 a 54 AZ) apod.

3.1. Obecné náležitosti licenční smlouvy

Dle zákonné definice je licenční autorskou smlouvou ta smlouva, kterou autor poskytuje nabyvateli oprávnění k výkonu práva dílo užít (licenci), a to k jednotlivým nebo ke všem způsobům užití, v rozsahu omezeném nebo neomezeném, a nabyvatel se zavazuje, není – li sjednáno jinak, poskytnout autorovi odměnu (§ 46 odst. 1 AZ).

Toto ustanovení je kogentní povahy a proto v případě absence výše zmíněných podstatných obsahových náležitostí licenční smlouvy dochází k absolutní neplatnosti licenční smlouvy (§ 39 občanského zákoníku). Otázkou je, které z obsahových náležitostí uvedených v této definici jsou ty podstatné. Jelikož zákon ve svých dalších ustanoveních upravuje rozsah či způsob užití díla pomocí dispozitivních ustanovení tzv. vyvratitelných zákonných domněnek, přikláním se k názoru, že jejich nedostatek nezpůsobuje neplatnost licenční smlouvy a proto je nelze považovat za podstatné obsahové náležitosti.³² Podstatnými náležitostmi tedy jsou určení díla, projev vůle poskytnout oprávnění k užití díla a ujednání o odměně. Taktéž je zde možná konverze právního úkonu dle § 41a občanského zákoníku v případě, že ujednání bude mít náležitosti jiného právního úkonu, který bude platný a bude možné se ho dovolávat, tzn. může platit smlouva atypická (§ 51 a § 491 občanského zákoníku).³³

---

³¹ Viz Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, Praha: C.H.Beck, 2007, s. 24.

³² Rovněž pojetí autorů v otázce podstatných obsahových náležitostí se různí, srov. Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, Praha: C.H.Beck, 2007, s. 27, opačně viz Telec, I.: Přehled práva duševního vlastnictví I., Brno, 2002, s. 132 až 135.

³³ Viz Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, Praha: C.H.Beck, 2007, s. 27, viz Telec, I.: Přehled práva duševního vlastnictví I., Brno, 2002, s. 135.

Během dalšího výkladu se nebudu věnovat náležitostem licenční smlouvy z hlediska rozlišování náležitostí podstatných, pravidelných či nahodilých, formálních či obsahových, nýbrž pojmu licenční smlouvy jako celku, včetně jejich náležitostí.

3.1.1. Subjekty licenční smlouvy

Smluvními stranami licenční smlouvy jsou poskytovatel a nabyvatel licence. Subjektem na straně poskytovatele licence je za svého života zásadně autor, po jeho smrti pak jeho právní nástupce (tj. zejména dědic) nebo jiná osoba fyzická či právnická, které tento výkon majetkových práv zákon svěřuje (viz 2.2.). Subjektem na straně nabyvatele licence může být zásadně jakákoli fyzická či právnická osoba.³⁴

Smluvní vztah poskytovatele a nabyvatele licence je založen na skutečnosti, že absolutní majetkové autorské právo poskytovatele není na nabyvatele převáděno, nýbrž mu zůstává zachováno, a nabyvateli vzniká jen relativní právo dílo užít, popř. nakládat s ním. Poskytovatel tak může své absolutní právo uplatňovat vůči všem (erga omnes), zatímco nabyvatel své relativní právo pouze vůči poskytovateli licence na základě jejich vzájemného smluvního vztahu (inter partes). Jinými slovy, pokud dojde např. k neoprávněnému užití autorského díla třetí osobou, bude se jednat o porušení absolutního práva poskytovatele, který jediný bude oprávněn proti rušiteli zakročit. Nabyvatel, jakkoli se může neoprávněným zásahem cítit dotčen, zakročit proti rušiteli nemůže, nicméně z titulu svého relativního práva vůči poskytovateli je povinen při této obraně spolupracovat, např. upozornit na toto rušení apod.³⁵

Nutno ještě podotknout, že nabyvatel má nejen právo dílo užít, ale zároveň je to jeho povinností vyplývající přímo ze zákona (§ 46 odst. 3 AZ). Nabyvatel je tak povinen licenci využít, leda by bylo sjednáno jinak (strany mohou povinnost k užití dohodou vyloučit a smlouva tak může být sjednána jako ryze opravňující), a v případě nesplnění této povinnosti odpovídá nabyvatel autorovi dle obecných předpisů, včetně odpovědnosti za škodu (§ 420 a n. občanského zákoníku).

---

³⁴ Viz Knappová, M., Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 225.

³⁵ Viz Boháček, M.: Licenční smlouvy ve vztahu ke knihovnám, Národní knihovna, 2001, č. 4, s. 242 – 265.

Smluvní vztah vzniklý na základě licenční smlouvy s sebou samozřejmě přináší v různé míře určitá omezení, a to jak pro obě strany mezi sebou navzájem tak ve vztahu ke třetím osobám, ale o tom viz další výklad.

3.1.2. Předmět licenční smlouvy

Předmět licenční smlouvy patří mezi podstatné obsahové náležitosti, proto by případná absence jeho vymezení vedla k absolutní neplatnosti příslušné smlouvy.

Předmětem smlouvy může být pouze nehmotný statek chráněný autorským zákonem, tzn. dílo odpovídající zákonnému vymezení v § 2 AZ. Toto dílo musí být ve smlouvě náležitě určeno. Zpravidla se jedná o určení názvu díla, autora, druhu díla a jeho vlastností, jeho vyobrazení (je – li to z povahy věci možné), datum zveřejnění či vydání či jakýkoli identifikační údaj (např. údaj o evidenci díla v rejstříku vedeném kolektivním správcem).

Z povahy a logiky věci může předmětem licenční smlouvy být pouze dílo, se kterým má poskytovatel licence oprávnění nakládat, jinak by byla smlouva neplatná (např. u díla spoluautorského v případě absence jednotného souhlasu všech spoluautorů). Licenční smlouvu lze uzavřít rovněž pro díla dosud nevytvořená, jsou – li dostatečně individualizovaná (např. počtem či druhem děl, objednávkou atd.).³⁶ Podobně jako v případě děl dosud nevytvořených tomu je u smluv hromadných uzavíraných kolektivním správcem. Předmět této smlouvy je hromadně určený, což znamená, že předmětem smlouvy může být více autorových děl, popř. díla všechna. Nicméně i v rámci tohoto hromadného určení nutno mít na paměti již zmíněnou zásadu určitosti, a sice že i tato díla musí být dostatečně individualizovaná (podobně jako u děl dosud nevytvořených např. počtem či druhem díla, časem vytvoření, osnovou díla apod.), přičemž míru této určitosti je vždy nutné posoudit dle konkrétních okolností.

3.1.3. Vznik licenční smlouvy

Dle obecných ustanovení občanského práva platí, že k uzavření smlouvy dojde přijetím návrhu na uzavření smlouvy, tedy akceptací oferty. Jak již zmíněno dříve, autorský zákon obsahuje pro licenční smlouvu jako samostatný smluvní typ zvláštní úpravu, která má přednost před úpravou obecnou, občanskoprávní. Tato zvláštní úprava v podstatě doplňuje

---

³⁶ Viz Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, Praha: C.H.Beck, 2007, s. 28.

úpravu obecnou, tzn. autorský zákon již nezmiňuje znovu obecné principy uzavírání smluv, nýbrž stanoví pouze určitá specifika.

Jednu z těchto zvláštností stanoví § 46 odst. 5 AZ. Jedná se o možnost podání návrhu na uzavření licenční smlouvy vůči neurčitému okruhu osob, nikoli tedy pouze vůči jedné nebo více určitým osobám (§ 43a občanského zákoníku). Důvodem rozšíření této úpravy je v podstatě neustálý vývoj komunikačních prostředků, zejména internetu, kdy lze sjednávat licenční smlouvy bez individuálního jednání. V praxi se nejedná pouze o licenční smlouvy k počítačovým programům, ale i k dílům hudebním, literárním a dalším.³⁷

Rovněž v případě akceptace návrhu na uzavření smlouvy přináší autorský zákon určité specifikum, a sice že akceptant (pokud tak vyplývá z obsahu návrhu smlouvy nebo vzhledem k praxi mezi stranami zavedené nebo zvyklostem) může vyjádřit souhlas s návrhem na uzavření smlouvy provedením určitého úkonu bez vyrozumění navrhovatele tím, že se podle ní zachová, zejména že poskytne nebo přijme plnění (§ 46 odst. 6 AZ). V praxi se jedná např. o akceptaci návrhu formou porušení obalu rozmnoženiny díla.

K uzavření licenční smlouvy tedy dochází shodným projevem vůle obou smluvních stran, oferenta a akceptanta, poskytovatele a nabyvatele. Obsahem závazku poskytovatele je poskytnutí oprávnění dílo užít, tedy zřizovací projev vůle udělující uživateli oprávnění k předmětu licence jiné osobě, nabyvateli. Tento projev vůle musí být, jakožto podstatná obsahová náležitost, v licenční smlouvě dostatečně určité upraven, jinak bude licenční smlouva absolutně neplatná (§ 37, § 39, § 43a občanského zákoníku).

3.1.4. Odměna

Autorskoprávní úprava typové licenční smlouvy je založena na zásadě úplatnosti. Bezúplatně lze licenční smlouvu uzavřít, pokud si tak strany ve smlouvě sjednají. Pokud se tedy jedná o smlouvu úplatnou, musí být stanovena výše této úplaty (odměny) nebo alespoň způsob jejího určení (§ 49 odst. 1 AZ), jinak je v zásadě tato smlouva neplatná, s výjimkou případů, kdy strany sjednají smlouvu jako bezúplatnou nebo z jejich jednání vyplývá vůle uzavřít smlouvu úplatně i bez určení výše odměny a nabyvatel je povinen poskytnout autorovi odměnu

---

³⁷ Viz Dobřichovský, T.: Ke změnám režimu zaměstnaneckého díla v důsledku novelizace autorského zákona, *Právo pro podnikání*, 2006, č. 9, viz důvodová zpráva k návrhu novely autorského zákona č. 216/2006 Sb., viz Tůma, P.: *Smluvní licence v autorském právu*, Praha: C.H.Beck, 2007, s. 26.

obvyklou v době uzavření smlouvy (§ 49 odst. 2 AZ). Podstatnou náležitostí tedy není úplata samotná, nýbrž ono ujednání o úplatnosti či bezplatnosti.

Z uvedeného tedy vyplývá, že právo na zaplacení odměny za užití díla dohodnuté na základě typové licenční smlouvy je právem relativní povahy, vzniklým z právního vztahu inter partes (nicméně zákonem předpokládaným), nikoli tedy autorovým absolutním právem vyplývajícím přímo ze zákona a působícím erga omnes. V případě neoprávněného užití díla (tj. nikoli na základě licenční smlouvy nebo zákona) tak vzniká autorovi obecný občanskoprávní nárok na vydání bezdůvodného obohacení nebo na náhradu škody, nikoli přímý nárok na zaplacení autorské odměny.

Naproti tomu absolutní právní povahu mají tzv. jiná práva majetková – právo na odměnu při opětném prodeji originálu uměleckého díla (§ 24 AZ) a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu (§ 25 AZ).

Odměna může být v licenční smlouvě sjednána v různých formách. Nejčastější je patrně odměna peněžitá (ať již vyjádřena pevnou částkou nebo podílem na určitém hospodářském výsledku). Je možná i odměna nepeněžitá (naturální) či kombinovaná, lze dohodnout i odměnu symbolickou (pokud je míněna vážně). V případě sjednání výše odměny v závislosti na výnosech z využití licence je nabyvatel povinen umožnit autorovi kontrolu příslušné účetní dokumentace ke zjištění výše odměny (§ 49 odst. 4 AZ). V případě, že je smluvní odměna stanovena jiným způsobem, zákon autorovi poskytuje právo na přiměřenou dodatečnou odměnu a to tehdy, je – li sjednaná odměna ve zjevném nepoměru k zisku z využití licence a k významu díla (§ 49 odst. 6 AZ).³⁸

Co se týče samotné výše odměny, autorský zákon se nevyjadřuje ke způsobu jejího určení, tzn. nevznáší požadavky na odměnu přiměřenou, spravedlivou, oprávněnou apod. Toto určení je (dle obecných zásad smluvního práva) ponecháno na svobodné vůli stran, zákon pouze v ustanovení § 49 odst. 7 AZ stanoví obecné (a poněkud zbytečné) kritérium, že při sjednávání odměny se přihlédně k účelu licence a způsobu a okolnostem užití díla a k územnímu, časovému a množstevnímu rozsahu licence. Domnívám se, že tato formulace je vágní a naprosto nicneříkající. Jakkoli ujednání odměny závisí na vůli stran, měl by zákon stanovit požadavek na tuto výši alespoň rámcově, jako je tomu např. u dodatečné přiměřené odměny (tzn. alespoň použitím přívlastků jako třeba spravedlivá, obvyklá, reálná apod.) nebo

---

³⁸ Viz tamtéž.

založit určení této výše na skutečné aktuální situaci v místě a čase – místo účelu a rozsahu stanovit, že odměna by měla být přibližně té výše, jak je obvyklé v konkrétní době a místě pro stejný či podobný druh licence. Otázkou sice zůstává, jaký by následoval právní výklad těchto pojmů (např. určení přiměřenosti se jeví leckdy sporným dodnes), nicméně se domnívám, že tato označení by byla pořád o něco srozumitelnější a použitelnější než současné ustanovení.

3.1.5. Způsoby a rozsah užití díla

Jak již výše zmíněno, stanovení způsobu a rozsahu užití díla není podstatnou obsahovou náležitostí licenční smlouvy, proto absence této úpravy v licenční smlouvě nezpůsobuje její absolutní neplatnost. Pro případ této neurčitosti zákon obsahuje dispozitivní ustanovení týkající rozsahu poskytnuté licence (§ 50 AZ).

Obecně platí, že licence může být dle smluvního ujednání stran poskytnuta jako licence omezená nebo neomezená. Pokud se jedná o licenci omezenou, její podstata spočívá v tom, že může být omezena na jednotlivé způsoby užití. Tyto jednotlivé způsoby jsou definovány v § 13 a n. AZ (např. udělení licence pouze k vystavení výtvarného díla apod.) a mohou být omezeny rozsahem, zejména co do množství, místa nebo času. V případě, že žádné takové omezení způsobu užití sjednáno v licenční smlouvě není, jedná se o licenci neomezenou co do jednotlivých způsobů užití (tedy svým způsobem o neomezenost smluvní), nikoli však o neomezenost absolutní. Zákon omezuje takovou licenci v § 50 odst. 2 AZ pomocí zákonné domněnky, že licence byla poskytnuta k takovým způsobům užití a v takovém rozsahu, jak to je nutné k dosažení účelu smlouvy (§ 50 odst. 2 AZ). Toto účelové omezení se vztahuje jak na způsoby užití díla, tak na ostatní omezení rozsahu licence.

Omezením užití díla co do rozsahu, jak výše naznačeno, je určení množství, místa nebo času, příp. účelu. Toto omezení lze sjednat v licenční smlouvě na základě ujednání stran a nestanoví – li smlouva jinak, má se opět za to, že licence byla poskytnuta v rozsahu nutném k dosažení jejího účelu. Pokud by ani z jejího účelu nevyplývalo jinak, zákon stanoví v § 50 odst. 3 AZ pozitivní vymezení rozsahu této licence. Dle dispozitivní úpravy autorského zákona je územní rozsah licence omezen na území České republiky [§ 50 odst. 3 písm. a) AZ]. Časovým rozsahem se má pak namysli doba obvyklá u daného druhu díla, ne však delší než jeden rok, přičemž počátkem této lhůty je zásadně okamžik poskytnutí licence a v případě, že má být dílo odevzdáno až po poskytnutí licence, okamžik skutečného odevzdání díla [§ 50 odst. 3 písm. b) AZ]. Množstevní rozsah licence pak upravuje poněkud vágně § 50 odst. 3 písm. c) AZ a sice, že množství je omezeno na množství obvyklé u daného druhu díla a způsobu užití.

Zákon ovšem kromě pozitivního vymezení rozsahu poskytnuté licence upravuje taktéž omezení negativní a sice v § 51 AZ. Toto ustanovení se týká omezení nabyvatele licence a v podstatě stanoví, že nabyvatel nesmí upravit ani jinak měnit dílo, jeho název nebo označení autora, ledaže je ve smlouvě sjednáno jinak nebo jde o takové změny, k nimž by autor vzhledem k okolnostem užití díla svolil. To neplatí v případech, kdy si autor toto svolení ve smlouvě vyhradil a nabyvateli je tato výhrada známa a stejně tak v případě spojení díla s jiným dílem nebo jeho zařazením do díla souborného. Jinými slovy, jedná se o ochranu výlučných osobnostních práv autora na označení autorství a na nedotknutelnost díla.³⁹

3.1.6. Výhradní nebo nevýhradní licence

Licence se dá taktéž poskytnout jako výhradní či nevýhradní (§ 47 AZ). Výhradnost licence v podstatě spočívá v omezení výlučného autorského práva poskytovatele licence co do užití díla jím samým i jinými osobami. To, zda bude licence výhradní či nevýhradní, zásadně záleží na ujednání stran a toto ujednání bývá pravidelnou (nikoli však nutnou) součástí licenční smlouvy. Pokud ujednání o výhradnosti ve smlouvě chybí, platí zde zákonná vyvratitelná domněnka, že se jedná o licenci nevýhradní.

Podstata nevýhradní licence spočívá v tom, že neomezuje poskytovatele licence v jeho právu dílo užít v rozsahu stanoveném licenci nebo poskytnout shodnou licenci třetí osobě. Pro nevýhradní licenci zároveň zcela platí zásada neformálnosti, tzn. může být uzavřena písemně, ústně či konkludentně. Kromě těchto smluvních licencí jsou nevýhradními licencemi všechny licence zákonné.⁴⁰

Výhradní licence tedy může vzniknout pouze na základě ujednání smluvních stran. Takto sjednaná licence může být sjednána buď jako výhradní licence výlučná nebo jako výhradní licence omezená. V případě licence výlučné nesmí autor poskytnout tutéž licenci třetí osobě a přitom je sám povinen se zdržet výkonu práva dílo užít způsobem, ke kterému licenci udělil. Není – li sjednáno jinak, platí vyvratitelná domněnka výlučnosti výhradní licence, jak stanoví § 47 odst. 2 AZ. Nabytí těchto práv z výlučné výhradní licence neznamena pro nabyvatele licence vznik nového absolutního práva erga omnes, nýbrž se nadále jedná o právo relativní

---

³⁹ Viz Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, Praha: C.H.Beck, 2007, s. 56.

⁴⁰ Viz Telec, I., Tůma, P.: Přehled práv duševního vlastnictví II. – česká právní ochrana, Brno: Nakladatelství Doplněk, 2006, s. 40.

vzniklé na základě vzájemného smluvního vztahu. Nicméně účinky výlučné výhradní licence fakticky odpovídají absolutnímu právnímu vztahu autorství, což je zřetelné zejména v případě nabyvatele oprávnění chránit svou licenci vůči třetím osobám a domáhat se některých nároků z porušení či ohrožení autorského práva, přičemž autor sám tuto aktivní legitimaci v tomto rozsahu ztrácí (platí pro výhradní licenci obecně, § 41 AZ). V případě výhradní licence omezené autor taktéž nesmí poskytnout tutéž licenci třetí osobě, ale sám není povinen se zdržet výkonu práva dílo užít ve sjednaném rozsahu. Takováto licence může vzniknout pouze na základě ujednání stran, neexistuje pro ni žádná zákonná domněnka.⁴¹

Autorský zákon dále řeší vzájemný vztah licencí výhradních a nevýhradních, zejména z hlediska okamžiku poskytnutí licence. Pokud je nevýhradní licence poskytnuta dříve než licence výhradní, zůstává zachována (není – li sjednáno jinak). Jinými slovy, platnost předchozí nevýhradní licence není udělením pozdější výhradní licence dotčena, nýbrž obstojí vedle sebe. V opačném případě, tzn. je – li již uzavřena výhradní licence, může autor poskytnout licenci k témuž způsobu užití třetí osobě pouze s písemným souhlasem nabyvatele výhradní licence, jinak je taková smlouva neplatná (§ 47 odst. 5 AZ). Tímto souhlasem ovšem nedochází k zániku výhradnosti předchozí licence, nýbrž zůstává zachována (tzn. výhradní nabyvatel se nadále může domáhat ochrany své licence vůči všem rušitelům, ovšem pochopitelně s výjimkou osoby, které byla pozdější licence udělena s jeho souhlasem). Platí tedy, že pozdější licence (ať již výhradní či nevýhradní) neobstojí vedle dřívější licence výhradní.⁴² V případě, že autor udělí více výhradních licencí, platná by byla pouze první licence.⁴³

3.1.7. Formální náležitosti

Úprava licenčních smluv je, dle obecných zásad smluvního a potažmo celého soukromého práva, založena na zásadě neformálnosti. Záleží na ujednání smluvních stran, zda se rozhodnou uzavřít licenční smlouvu v písemné či jiné formě. Z hlediska právní jistoty autorskoprávních smluvních vztahů mezi účastníky smlouvy i vůči třetím osobám však zákon stanoví určité výjimky z této neformálnosti.

---

⁴¹ Viz tamtéž, dále viz Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, Praha: C.H.Beck, 2007, s. 37.

⁴² Viz tamtéž.

⁴³ Viz Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V.: Autorský zákon a předpisy související. Komentář. Praha: Linde Praha, 2005, s. 157.

Děje se tak zejména v případě výhradních licenčních smluv. Dle § 46 odst. 1 AZ poskytuje – li se licence jako výhradní, vyžaduje smlouva písemnou formu. Jestliže by výhradní licenční smlouva nebyla uzavřena v písemné formě, byla by tato smlouva neplatná. Jinak zákon na tuto písemnou formu nevznáší žádné další požadavky, tzn. listina nemusí být úředně ověřená, projevy vůle účastníků smlouvy nemusí být na jedné listině (postačuje, je – li oferta a akceptace každá na samostatné listině), rovněž podpisy účastníků smlouvy nepodléhají úřednímu ověření apod. Kromě toho má tato výjimka usnadnit prokázání aktivní věcné legitimace výhradního licenčního nabyvatele v případě jeho právní obrany před neoprávněným zásahem do jeho výhradního oprávnění.⁴⁴ Další výjimkou dle autorského zákona je požadavek písemné formy v případě licenčních smluv hromadných a kolektivních uzavřených při výkonu kolektivní správy (§101 AZ).

V dalších případech lze při určování formálnosti či neformálnosti licenčních smluv vycházet z obecných ustanovení občanského zákoníku platících subsidiárně, a sice že vzniká povinnost uzavřít licenční smlouvu v písemné formě, pokud tak vyžaduje dohoda účastníků, jinak je takový právní úkon relativně neplatný (§ 40a občanského zákoníku).

Osobně se tedy přikláním k názoru, že v rámci zachování čistoty a jistoty právních vztahů a pro případ eventuálních budoucích sporů je v každém případě vhodnější uzavírat licenční smlouvy písemně.

3.2. Poskytnutí oprávnění třetí osobě

Vztah mezi poskytovatelem a nabyvatelem licence vzniklý na základě uzavření autorské licenční smlouvy nemusí nutně znamenat konečný stav osob oprávněných toto dílo užít. Autorský zákon ve svém ustanovení § 48 AZ výslovně přiznává za určitých podmínek možnost dispozice s poskytnutým licenčním oprávněním. Tato disponibilita licence je zároveň i jedním z hlavních rozdílů mezi licencí a majetkovými autorskými právy jako celkem. Nakládání s poskytnutou licencí vychází ze zásady osobní vázanosti licence, tzn. toto nakládání je možné pouze na základě souhlasného projevu vůle autora jakožto jeho subjektivního práva určit, kdo bude nabyvatelem oprávnění užít jeho dílo. Zároveň lze tuto dispozici s licencí chápat i ve spojitosti s povinností nabyvatele licence dílo skutečně užít (§

---

⁴⁴ Viz Telec, I.: Přehled práva duševního vlastnictví I., Brno, 2002, s. 132 - 133, viz Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, Praha: C.H.Beck, 2007, s. 33.

46 odst. 3 AZ), kdy nabyvatel není povinen tuto povinnost splnit osobně, ale může tak učinit právě prostřednictvím podlicenčního nabyvatele.⁴⁵

Autorský zákon stanoví výslovně dva hlavní způsoby dispozice s autorskoprávní licencí a sice poskytnutí licence (sublicence) a postoupení licence (§ 48 AZ). Není ovšem vyloučeno ani jiné nakládání s licencí, např. zastavení licence jako majetkového práva dle § 153 odst. 1 občanského zákoníku.⁴⁶

3.2.1. Podlicence

Autorský zákon upravuje institut poskytnutí licence (podlicence) v § 48 odst. 1 AZ, který říká, že je – li tak sjednáno ve smlouvě, může nabyvatel poskytnout užívací oprávnění k předmětu licence třetí osobě. Nabyvatel tak může poskytnout buď všechna licenční oprávnění nebo jen některá, nicméně vždy však maximálně v takovém rozsahu, v jakém jsou mu poskytnuta autorem. Jedná se tedy pouze o poskytnutí oprávnění předmět této licence užít, nikoli o převod (postoupení) nabytého licenčního oprávnění a tím pádem nedochází ke změně původních smluvních stran. Nabyvatel licence tak zůstává na svém místě a pouze v rozsahu svého oprávnění zřizuje podlicenční právo třetí osobě.⁴⁷

Takto uzavřená smlouva se nazývá smlouvou podlicenční a vztahují se na ni ustanovení typové smlouvy licenční (§ 57 AZ). Nakládání s licencí je zákonem podmíněno souhlasem autora (popř. jiného majitele či vykonavatele autorského práva), přičemž zákon pouze stanoví předpoklad sjednání této dispozice ve smlouvě. O tom, zda má být tento souhlas písemný či nikoli, stejně jako smlouva samotná, neříká nic. Souhlas s poskytováním licence tak může být v původní licenční smlouvě nebo může být sjednán ve smlouvě samostatné, vyloučeno není ani poskytnutí tohoto souhlasu jednostranným úkonem autora. Faktem ale zůstává, že poskytnutí licence bez svolení autora je absolutně neplatným právním úkonem (§ 39 občanského zákoníku). Osobně se domnívám, že by vzhledem k právní jistotě licenčního vztahu měl být v zákoně stanoven požadavek písemnosti pro tento souhlas, podobně jako tomu je u postoupení licence. Lze namítnout, že právě ona neformálnost je projevem smluvní

---

⁴⁵ Viz Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V.: Autorský zákon a předpisy související. Komentář. Praha: Linde Praha, 2005, s. 156.

⁴⁶ Viz Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, Praha: C.H.Beck, 2007, s. 41.

⁴⁷ Viz Telec, I.: Přehled práva duševního vlastnictví I., Brno, 2002, s. 149.

svobody mezi stranami, nicméně jelikož dochází poskytnutím oprávnění dílo užít k značnému zásahu do autorských práv, domnívám se, že by měly být vyloučeny pochybnosti o souhlasu autora s případným užitím a sice nejlépe právě formou písemnou.

Rovněž není vyloučeno tzv. řetězení podlicencí, tedy opakované poskytnutí další podlicence podlicenčním nabyvatelem ve prospěch různých třetích osob, které opět vyžaduje smlouvou udělený souhlas autora a které je zároveň vázáno vždy na příslušný souhlas všech předchozích poskytovatelů licence, příp. podlicence.⁴⁸

Na závěr ještě v souvislosti s poskytnutím licence třetí osobě nutno zmínit určitou zvláštnost, resp. posílení postavení nabyvatele výhradní licence v oblasti ochrany před neoprávněným zásahem do autorských práv. Právě v souvislosti s poskytnutím výhradní licence zákon stanoví, že pouze tento výhradní nabyvatel, jehož výhradní oprávnění dílo užít bylo ohroženo či narušeno, se smí domáhat ochrany dle autorského zákona [§ 41 ve spojení s § 40 odst. 1 písm. b) až d) a odst. 3 a 4 AZ]. Právo autora na uplatnění nároku z porušení jeho práv je zde tedy omezeno a to ve prospěch nabyvatele výhradní licence (ostatních nároků se však toto omezení netýká).

3.2.2. Postoupení licence

Další možností dispozice s licencí vedle poskytnutí licence je postoupení licence (§ 48 odst. 2 AZ). Tento institut vychází ze stejných principů jako poskytnutí licence, nicméně nese s sebou pochopitelně (jak již z názvu patrně) jisté odlišnosti.

Hlavním rozdílem mezi podlicencí a postoupením licence je, že v případě postoupení licence dochází ke změně osoby nabyvatele licence. Stává se tak na základě jakési postupní smlouvy mezi postupitelem a postupníkem, kterou autorský zákon jako smluvní typ nezná a proto se na ni použijí obecná ustanovení občanskoprávní. Rovněž i v tomto případě může dojít k postoupení licence v celém rozsahu práv nebo jen v rozsahu částečném.

Stejně jako v případě podlicence i zde je k postoupení zapotřebí souhlasu autora. Autorský zákon však stanoví naprosto přesný formální požadavek na udělení tohoto souhlasu, a sice že nabyvatel může postoupit licenci pouze s písemným souhlasem autora. Tzn. písemná forma je vyžadována i v případech, kdy je sama licenční smlouva neformální a v důsledku nedostatku formy tohoto souhlasu by se jednalo o právní úkon absolutně neplatný (zde je možná na místě

---

⁴⁸ Viz Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, Praha: C.H.Beck, 2007, s. 42.

se zamyslet, zda by nebylo vhodnější stanovit pro postoupení licence taktéž povinnou písemnou formu). Tento souhlas pak může být součástí původní licenční smlouvy nebo může být udělen jinak, ať již úplatně či bezplatně. Jedinou výjimkou z požadavku souhlasu s postoupením licence je případ prodeje podniku nebo jeho části dle dispozitivního § 48 odst. 3 AZ. V tomto případě platí, není – li sjednáno jinak, že licence sleduje právní osud podniku a tedy souhlasu autora zásadně netřeba. Totéž lze v zásadě dovodit i pro případ exekuce na podnik nebo při prodeji podniku v konkurzu nebo vyrovnání.⁴⁹

Na závěr již zbývá pouze zmínit tzv. informační povinnost postupitele vůči poskytovateli licence. Zákon stanoví v § 48 odst. 2 AZ, že nabyvatel je o postoupení licence a o osobě postupníka povinen autora informovat bez zbytečného odkladu. Nicméně nedostatek splnění této povinnosti nemá za následek neplatnost postoupení licence.

3.3. Zánik licenční smlouvy

Jak již výše zmíněno, úprava licenčních smluv se řídí dle autorského zákona jakožto zvláštní právní úpravy, ovšem v případě nedostatku této úpravy se použijí subsidiárně ustanovení občanskoprávní, příp. obchodněprávní. Nejinak je tomu i v případě zániku licenční smlouvy. Vedle obecných důvodů zániku závazkových vztahů dle § 559 a n. občanského, popř. § 324 a n. obchodního zákoníku, zde platí některé zvláštnosti dle autorskoprávní úpravy.

Při zániku licenční smlouvy platí podobné principy jako při jejím uzavírání. Jedním za všechny je zásada smluvní volnosti, díky níž je možno ukončit licenční smlouvu dohodou stran, tzn. smluvní strany si mohou sjednat podmínky odstoupení či jiného ukončení licence. Autorský zákon pak stanoví zvláštní případy ukončení licence, jako je například odstoupení od smlouvy či zánik smlouvy v souvislosti s právním nástupnictvím, v ostatních případech se užije již zmíněná úprava subsidiární. Osobně se domnívám, že tato právní úprava není dostačující, zejména v případě odstoupení od smlouvy stran nabyvatele nebo v případě výpovědi, autorský zákon by měl tuto problematiku rozhodně upravovat komplexně (o tom ale viz dále).

---

⁴⁹ Viz tamtéž.

3.3.1. Uplynutí sjednané doby

Jedním ze základních způsobů zániku licence je uplynutí doby, na níž byla licence sjednána. Je tedy na smluvním ujednání stran, na jak dlouhé období mezi sebou licenční smlouvu uzavřou. Nutno si ovšem uvědomit, že licenci u autorského díla nelze sjednat na dobu delší než na dobu trvání majetkových autorských práv (§ 27), přičemž pokud tato doba sjednána nebyla, zaniká licenční smlouva po uplynutí doby obvyklé u daného druhu díla a způsobu užití, maximálně po jednom roce od poskytnutí licence, resp. od odevzdání díla, pokud mu licence předcházela [§ 50 odst. 3 písm. b) AZ].⁵⁰

3.3.2. Zánik licence v souvislosti s právním nástupnictvím

Dle § 55 AZ smrtí fyzické osoby nebo zánikem právnické osoby, které byla udělena licence, přechází práva a povinnosti z licenční smlouvy na jejího právního nástupce, ledaže by takovýto přechod licenční smlouva vylučovala. Toto ustanovení lze použít pouze v případě smrti nebo zániku nabyvatele licenční smlouvy a vychází z majetkové povahy autorskoprávní licence, tedy z možnosti přechodu práv pro případ smrti.

V případě smrti nabyvatele jakožto fyzické osoby se stávají tato práva součástí zůstavitelovy pozůstalosti a předmětem dědictví, pokud to licenční smlouva nevylučuje.

V případě zániku nabyvatele jakožto právnické osoby dochází k přechodu licence na jejího právního nástupce, pokud to licenční smlouva nevyloučí. Zanikne – li právnická osoba bez právního nástupce, připadají tato majetková práva státu (§ 26 odst. 3 AZ).

V případě smrti autora se užije obecné ustanovení § 579 občanského zákoníku, tedy že smrtí autora (popř. jiného poskytovatele licence) licenční smlouva zásadně nezaniká, ledaže by plnění bylo omezeno pouze na osobu poskytovatele. V případě autora se jedná pochopitelně vždy o osobu fyzickou a po jeho smrti se tedy poskytovatelem licence stává jeho právní nástupce, zejména dědic, ovšem může to být i jiná osoba, např. osoba vykonávající jeho majetková práva ze zákona svým jménem a na svůj účet (§ 58 a 59 AZ), kolektivní správce nebo jiná osoba oprávněná uzavřít licenční smlouvu vlastním jménem na účet autora (př. komisionář). V případě jiného poskytovatele závisí, zda se jedná o osobu fyzickou či právnickou, zda má právního nástupce a dle toho se pak použije přiměřených ustanovení

---

⁵⁰ Viz Vlček, M.: Licenční smlouva podle autorského zákona a software, Právní rádce, 2002, č. 10, s. 8.

(např. smrtí nebo zánikem zaměstnavatele bez právního nástupce přechází majetková práva zpět na autora).

3.3.3. Odstoupení od smlouvy

Obecně platí pro zánik licenční smlouvy ustanovení § 48 občanského zákoníku, tzn. že odstoupení je možné jen na základě zákona nebo pokud si tak strany ujednají ve smlouvě, přičemž takovéto licenční smlouvy zanikají od počátku (ex tunc). Platí, že právo autora na odstoupení nelze smluvně vyloučit ani omezit.⁵¹ Autorský zákon pak stanoví dva zvláštní případy odstoupení poskytovatele licence od licenční smlouvy, a sice pro nečinnost nabyvatele (§ 53 AZ) a pro změnu přesvědčení autora (§ 54 AZ), přičemž tyto smlouvy zanikají až okamžikem doručení odstoupení nabyvateli licence (ex nunc).

Než se začnu věnovat těmto zvláštním typům odstoupení, ráda bych zmínila, že dle mého názoru by autorský zákon měl výslovně upravovat i možnost odstoupení od smlouvy pro nabyvatele, nespoléhat se tedy na obecnou úpravu či smluvní ujednání stran. Vždyť autor může taktéž svým jednáním zasahovat do oprávněných zájmů nabyvatele, např. tím, že v případě výhradní licence dílo v rozporu s licencí sám užívá nebo poskytuje jiným osobám, nebo i pro případ licence nevýhradní, kdy autor má právo poskytovat licenci třetím osobám, ale kdy může v důsledku toho dojít k takovému zásahu do zájmů nabyvatele, že další užívání licence je pro něj naprosto nevýhodné, ba nepřijatelné. Pochopitelně se může nabyvatel bránit obecnými prostředky občanskoprávními, ale v některých situacích by bylo určitě jednodušší, kdyby mu určité prostředky ochrany poskytoval výslovně autorský zákon. Proto se domnívám, že by určité vymezení možností odstoupení i ze strany nabyvatele bylo více než na místě.

Teď již ale ke způsobům odstoupení dle autorského zákona. V případě odstoupení od smlouvy pro nečinnost nabyvatele se jedná o situace, kdy nabyvatel výhradní licenci nevyužívá vůbec nebo ji využívá nedostatečně a dotýká se tak oprávněných zájmů autora. Tyto nedostatky nesmějí být způsobeny okolnostmi na straně autora, jinak odstoupit z tohoto důvodu nelze. Autor má v případě odstoupení pro nečinnost nabyvatele povinnost před samotným odstoupením nabyvatele na tuto možnost upozornit a zároveň jej vyzvat k nápravě (tedy k využívání licence dle licenční smlouvy) v přiměřené lhůtě. Teprve po splnění těchto

---

⁵¹ Viz Šebelová, M.: Autorské právo, Brno: Computer Press, a.s., 2006, s. 88.

předpokladů je autor oprávněn od smlouvy odstoupit. Této výzvy není pochopitelně třeba, pokud využití licence není možné nebo pokud nabyvatel rovnou prohlásí, že licenci nevyužije. Právo na odstoupení si mohou, jak již zmíněno výše, smluví strany ujednat v licenční smlouvě, ovšem v případě, že tak neučiní, autor nemůže právo na odstoupení uplatnit do dvou let od poskytnutí licence. Pokud zde existují důvody zvláštního zřetele hodné, je autor povinen nabyvateli nahradit škodu, která mu odstoupením vznikla. Taktéž je povinen vrátit nabyvateli odměnu nebo její část, pokud k využití licence nedošlo vůbec nebo jen z části. Autorův nárok na odměnu ovšem zůstává zachován i po odstoupení od smlouvy v případě, kdy nabyvatel byl povinen licenci využít a tuto povinnost porušil. Jedná se o zvláštní případ prodlení dlužníka (např. nabyvatel na sebe dobrovolně vzal povinnost využít licenci ve velkém územním rozsahu, ale nedokázal ji takto skutečně využít).⁵²

Druhým případem odstoupení dle autorského zákona je odstoupení od smlouvy pro změnu přesvědčení autora. Zde je úprava od předchozího případu poněkud stručnější a hlavně přísnější. Zákon totiž stanoví jednak požadavek písemné formy tohoto odstoupení, dále se smí týkat pouze děl dosud nezveřejněných a v neposlední řadě je autor povinen nahradit nabyvateli škodu, která odstoupením vznikla (tedy žádnou existenci zvláštních důvodů zde oproti předchozímu případu není třeba prokazovat, autor je povinen tuto škodu nahradit vždy). Důvodem tohoto odstoupení je fakt, že dosud nezveřejněné dílo by mělo být v rozporu s přesvědčením autora zveřejněno a došlo by tímto zveřejněním k dotčení osobních zájmů autora. Pokud by poté autor změnil své přesvědčení ještě jednou a rozhodl se po odstoupení opětovně dílo užít, je povinen tuto licenci přednostně nabídnout původnímu nabyvateli a to za srovnatelných podmínek. Tato úprava je tedy stanovena ve prospěch nabyvatele, jehož oprávněné zájmy je taktéž potřeba chránit, zvláště pak v případě, kdy odstoupení od smlouvy nikterak nezavinil. Nicméně přesto se domnívám, že by v tomto případě mohla být ochrana nabyvatele o něco širší, např. stanovením lhůty, do kdy smí autor tohoto díla takto odstoupit. Ačkoli se jedná o dílo dosud nezveřejněné (jehož zveřejněním logicky tato možnost odstoupení odpadá), do doby jeho zveřejnění může již mít nabyvatel udělené licence s tímto dílem jisté záměry, přípravy k jejich provedení mohou být zahájeny či dokonce skončeny, nabyvatel tomu jistě přizpůsobí i své další (ať již podnikatelské či nepodnikatelské) aktivity, zkrátka a dobře s tímto dílem počítá. Přestože má autor povinnost způsobenou škodu uhradit, což si jistě každý autor určitě spočítá (zda tedy utrpí raději újmu finanční či na osobních

---

⁵² Viz Telec, I.: Přehled práva duševního vlastnictví I., Brno, 2002, s. 51.

zájmech takovým zveřejněním), domnívám se, že z hlediska právní (a obchodní) jistoty nabyvatele by bylo vhodné stanovit autorovi tuto lhůtu pro odstoupení z tohoto důvodu.

3.3.4. Výpověď

Autorský zákon ve svých ustanoveních možnost výpovědi licenční smlouvy neupravuje. Rovněž nelze použít ani obecnou úpravu občanskoprávní ohledně výpovědi smluv (§ 582 občanského zákoníku) a to z toho prostého důvodu, že licenční smlouvy dle autorského zákona jsou vždy smlouvami na dobu určitou. Jak již výše uvedeno, doba trvání licenční smlouvy je sjednána smluvními stranami, její horní hranice je omezena dobou trvání majetkových autorských práv a není – li dohodnuto vůbec, je zde zákonné časové omezení, že licence nesmí trvat déle než rok. Z povahy věci tedy smlouva na dobu určitou zaniká uplynutím této doby a není možno použít obecnou úpravu pro výpověď.

Vyloučeno ovšem není sjednání dohody stran o možnosti výpovědi, tedy dohoda o výpovědi. Strany si tak mohou smluvně ujednat právo jednostranné výpovědi, jednotlivé výpovědní důvody i výpovědní lhůty. Možnost tohoto smluvního ujednání vyplývá rovněž ze zásady smluvní volnosti, nutno ovšem v této souvislosti připomenout i jiné zásady soukromoprávní, zejména zákaz uzavírání smluv v rozporu s dobrými mravy (např. uzavření licenční smlouvy na celou zákonnou dobu trvání majetkových práv bez možnosti výpovědi rozhodně nutno posoudit dle okolností konkrétního případu, nedochází – li k jednání proti dobrým mravům nebo nebyla – li uzavřena v tísní apod.).⁵³

Otázkou zůstává, nakolik by bylo vhodné upravit možnost výpovědi v autorském zákoně. Jelikož úprava občanského zákoníku pro autorskoprávní licenční smlouvy nevyhovuje, domnívám se, že by autorský zákon mohl upravovat možnost výpovědi samostatně. Myslím, že by se to se samotným faktem, že je licenční smlouva na dobu určitou nikterak netříštilo, jelikož tato doba může mít dlouhého trvání (jak již zmíněno, horní hranicí je doba trvání majetkových práv). Pochopitelně by tato možnost připadala pouze za stanovených podmínek, aby naopak právní jistotu neoslabovala, nicméně by tato možnost (ať již z důvodů uzavření smlouvy v tísní, proti dobrým mravům apod.) měla být pro přehlednost a posílení právní jistoty stanovena přímo v autorském zákoně.

---

⁵³ Viz tamtéž.

4. Mimosmluvní instituty užití díla

Jak již výše zmíněno, právo užití autorské dílo je základním majetkovým autorským právem, které svědčí v první řadě autorovi. Jiným osobám může být oprávnění k výkonu tohoto práva uděleno samotným autorem prostřednictvím licenční smlouvy, v ostatních případech je takové užití díla možné pouze ve zvláštních případech stanovených zákonem. Těmito zákonnými omezeními autorských práv jsou (vedle již zmíněného zákonného výkonu) právě mimosmluvní instituty užití díla, kterými jsou dle autorského zákona volné užití díla, užití volného díla a zákonné licence. Účelem těchto mimosmluvních užití je především řešit střet oprávněných zájmů autora (nebo jiné osoby) se zájmy obecnými. Proto autorský zákon v tomto případě stanoví taxativní výčet těchto možných výjimek a omezení výlučného autorského práva, který je svou povahou kogentní a nedovoluje extenzivní výklad. Právě ona kogentnost ustanovení, omezení autorských práv ve veřejném zájmu, nikoli soukromém a fakt, že tato omezení vznikají přímo ex lege, jsou hlavními znaky odlišujícími tyto mimosmluvní instituty právě od zákonného výkonu majetkových práv.⁵⁴

Nutno ovšem zdůraznit, že samotný zákonný výčet těchto výjimek a omezení nestačí. Ustanovení § 29 odst. 1 AZ upravuje pro volná užití a zákonné licence tzv. třístupňový test, tzn. že vedle konkrétních výjimek zákonem stanovených nutno vždy současně posuzovat, zda to které užití není v rozporu s běžným způsobem užití díla a zároveň nezasahuje nepřiměřeně do oprávněných zájmů autora. Jinými slovy, je třeba vždy zvažovat případ od případu, zda určitá situace vyhovuje nejen této konkrétní výjimce zákonem stanovené, ale i dalším dvěma obecným požadavkům a teprve po splnění těchto tří stupňů stanovených v § 29 AZ lze hovořit o oprávněném užití autorského díla.

4.1. Užití volného díla („volné dílo“)

Volným dílem dle § 28 AZ je dílo, které může být bez dalšího volně užito, jelikož u něho uplynula doba trvání majetkových práv. Dílo se může stát volným výlučně uplynutím této doby, jiné důvody nepřipadají v úvahu. Takové dílo může každý volně užít a sice bez jakéhokoli svolení a bezúplatně. Při takovém užití je přirozeně třeba dbát práv vyplývajících z tzv. postmortální ochrany, tedy že si nikdo nesmí po smrti autora osobovat autorství k dílu,

---

⁵⁴ Viz Chaloupková, H., Holý, P.: Autorský zákon. Komentář. Praha. C.H.Beck, 2007, s. 44, viz Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, Praha: C.H.Beck, 2007, s. 22.

nesmí jej užívat způsobem snižujícím jeho hodnotu a musí uvádět autora díla, nejedná – li se o dílo anonymní.

Jistou výjimkou z tohoto režimu je uveřejnění díla dosud nezveřejněného, ke kterému taktéž uplynula doba trvání majetkových práv. Zákon v této situaci přiznává zveřejniteli takového díla výlučná majetková práva k tomuto dílu a to v takovém rozsahu, v jakém by náležela autorovi díla, pokud by ještě trvala (§ 28 odst. 2 AZ). Tato práva zveřejnitel trvá 25 let od zveřejnění díla, doba trvání se pak počítá od prvního dne roku následujícího po roce, kdy došlo ke zveřejnění (§ 28 odst. 3 ve spojení s § 27 odst. 7 AZ). Tato práva zveřejnitel náleží mezi práva související s právem autorským a jiná než majetková mu rozhodně nenáleží.⁵⁵

Nezbývá než podotknout, že majetková práva obecně trvají po dobu života autora a ještě 70 let po smrti autora, tzn. až po uplynutí této doby je dílo volné a k jeho užití není zapotřebí žádného souhlasu (např. dědiců) a tedy ani žádné úplaty. Případní dědicové (přesněji řečeno osoby blízké a jiné, o kterých to zákon stanoví v § 11 odst. 5 AZ) se po uplynutí této doby mohou dovolávat ochrany díla pouze z titulu tzv. postmortální ochrany.

4.2. Volné užití díla („volné užití“)

Taktéž volné užití díla je institutem zasahujícím do výlučných práv autora, proto toto omezení autorský zákon upravuje taxativně. Na rozdíl od předchozího případu, kdy se jednalo o užití díla, k němuž doba trvání majetkových práv vypršela, v případě volného užití díla se jedná o užití díla chráněného, k němuž nadále někdo (autor či jiný vykonavatel) autorská majetková práva vykonává a k jehož užití je zapotřebí určitých zákonných předpokladů. Jinými slovy, volným užitím díla je takové užití, které zákon výslovně ze své úpravy vylučuje. Tzn. není – li stanoveno jinak, dle § 30 odst. 1 AZ se za užití nepovažuje užití pro osobní potřebu fyzické osoby, jehož účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. Volné užití se, až na zákonné výjimky, vztahuje pouze na díla zveřejněná.

Pod volné užití zákon zahrnuje zejména zhotovení záznamu, rozmnoženiny nebo napodobeniny díla pro osobní potřebu (§ 30 odst. 2 AZ). Z tohoto užití je pak výslovně vyloučeno užití počítačového programu [s výjimkou tzv. záložní rozmnoženiny, § 66 odst. 1 písm.c) AZ] či elektronické databáze nebo zhotovení jejich rozmnoženin, zhotovení

---

⁵⁵ Viz Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V.: Autorský zákon a předpisy související. Komentář. Praha: Linde Praha, 2005, s. 122.

rozmnoženin či napodobenin architektonických děl stavbou a pořízení záznamu audiovizuálního díla při jeho provozování ze záznamu či přenosu. Možnost volného užití těchto děl pořízením rozmnoženiny je tedy ze zákona vyloučena či omezena a proto k jejich užití v uvedených případech nezbyvá než uzavřít licenční smlouvu.

Otázkou zůstává, zda se zákonným vymezením možnosti pořídit rozmnoženinu pro osobní potřebu má na mysli – dle doslovného znění – zhotovení jedné rozmnoženiny, napodobeniny či záznamu nebo více. Autoři se v tomto ohledu rozcházejí,⁵⁶ dle mého názoru je nutno vždy posuzovat konkrétní případ užití díla, zda nedochází (v případě plurality užití) k neoprávněnému zásahu do práv a zájmů autora, nicméně si nemyslím, že by zákonodárce použitím singuláru měl na mysli pouze zhotovení jednoho záznamu, rozmnoženiny či napodobeniny.

Co se týče termínu osobní potřeby, tak ten autorský zákon dle mého názoru neupravuje dostatečně přesně. Dosud byl tento pojem vykládán naší naukou jako užití v kruhu rodinném nebo okruhu osobních přátel.⁵⁷ Nicméně v souvislosti s loňskou harmonizační novelou došlo k úpravě termínu osobní potřeby v tom smyslu, že se za ni považuje zhotovení rozmnoženiny nikoli k dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. To znamená, že dílo lze užít pro jakoukoli osobní potřebu, jejímž cílem není hospodářský prospěch. Ačkoli došlo touto novelizací oproti předchozí úpravě k jistému zúžení a zpřesnění pojmu osobní potřeby, domnívám se, že je tato definice nadále dosti obecná, široká (zejména pak výklad nepřímého prospěchu může být poměrně diskutabilní). Tato vágnost pak dle mého názoru často přispívá k účelovému výkladu termínu osobní potřeby.

Jak vidno, otázka užití díla pro osobní potřebu je dosti problematická. Dle mého názoru by autorský zákon, jak výše řečeno, měl přesně vymežit, co se osobní potřebou míní. Samozřejmě, uživatelé jsou vynalézaví a zákon nikdy nemůže předvídat všechny situace běžného života, ale domnívám se, že by došlo k eliminaci alespoň těch základních a nejpalčivějších problémů. Například v současnosti tolik rozšířené vypalování CD. Je pojmem elektronická databáze (která je vyloučena z volného užití) myšleno i takové CD? Není. Ano, z hlediska zákonné úpravy je tedy pořízení takové rozmnoženiny činností legální a to právě

---

⁵⁶ Viz tamtéž, s. 128, srov. Chaloupková, H., Holý, P.: Autorský zákon. Komentář. Praha. C.H.Beck, 2007, s. 46.

⁵⁷ Viz Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V.: Autorský zákon a předpisy související. Komentář. Praha: Linde Praha, 2005, s. 127.

z titulu osobní potřeby. Ačkoli je tato činnost zákonem povolena, resp. není zakázána, v masovém měřítku ji lze vnímat jako činnost škodlivou. K této masovosti dle mého přispívá právě onen široký výraz osobní potřeby, pod který se schová leccos. Otázkou zůstává, jak by měl přesněji zákonodárce tento termín zpřesnit. Taktéž se nabízí možná varianta v podobě zpřísnění kontroly v konkrétních případech, zda se skutečně jedná o osobní potřebu či zda je pouhou záminkou, obecným klišé. Nebo by snad mělo být výslovně stanoveno, že hudební CD či DVD je elektronickou databází, která je z volného užití vyloučena, tedy i pro osobní potřebu? Patrně těžko. Domnívám se, že vhodná by mohla být právě ona kombinace vymezení termínu osobní potřeby (např. zpřesnění, co se míní nepřímým prospěchem) a následné důsledné sledování a kontrola dodržování takového volného užití případ od případu.

Takový zákaz je však například stanoven v případě pořízení záznamu audiovizuálního díla při jeho provozování ze záznamu. Tato činnost je zákonem vyloučena, jelikož zákonodárce rovnou předpokládá, že takové užití není pro osobní potřebu a hrozí tedy za takový neoprávněný zásah do autorských práv postih. Čas od času bývá zároveň vidět určitá snaha o dodržování tohoto ustanovení, jakkoli by mohla být ještě důslednější. Jako pozitivní příklad stačí zmínit např. nedávný případ pořízení pirátské nahrávky filmu Simpsonovi přímo z prostor kina a umístění tohoto filmu na internet. Myslím, že na takových případech, kdy dojde k odhalení tohoto narušení práv a k jeho zveřejnění a následně odsouzení, je závislé veškeré další vnímání této problematiky veřejností, její právní povědomí i následné chování. Zda v těchto případech působí jistá snaha o prevenci – např. v současnosti velice časté reklamní spoty vysílané před začátkem filmu ve stylu „televizi neukradneš ale film ano“ – je otázkou, dle množství neoprávněných zásahů do autorských práv se domnívám, že nikoli. Proto by zde měla patrně více fungovat stránka represivní (pochopitelně jako podpůrná, nikoli samoučelná), která v současnosti stále není zcela důsledně dodržována a která je bohužel pro zamezení těchto zásahů elementární. To samozřejmě neznamená, aby docházelo pouze čas od času k přísnému exemplárnímu potrestání, nýbrž aby docházelo k důsledné pravidelné kontrole a trestání těchto činů a taktéž k následné informovanosti veřejnosti o těchto činech a následcích a tím pádem k působení na jejich právní uvědomělost, morálku. Budiž alespoň útěchou, že spolupráce policie s Českou protipirátskou unií právě v případě Simpsonových proběhla nesmírně rychle (pachatel byl v podstatě obviněn ze spáchání trestného činu do tří týdnů od jeho spáchání) a že by tento případ mohl sloužit jako varování pro další osoby s podobnou zálibou, nebo minimálně jako informace o tom, že internet není zdaleka tak anonymní, jak se mnozí domnívají a že filmové pirátství je velmi snadno odhalitelné.

V této souvislosti nutno zmínit fakt, že majetkové zájmy autora dotčené možností pořizovat rozmnoženiny pro osobní potřebu jsou kompenzovány náhradní odměnou dle § 25 AZ (§ 30 odst. 6 AZ). Povinnost platit autorovi tuto náhradní odměnu z takového užití vzniká osobám v zákoně uvedeným (např. poskytovateli rozmnožovacích služeb), nikoli osobám, které dílo takto volně užívají, tedy dílo pro osobní potřebu rozmnožují.

Volné užití díla taktéž nemá vliv na povinnost respektovat technické prostředky ochrany autorských práv (§ 30 odst. 6 AZ ve spojení s § 43 a 44 AZ). Zákon stanoví, že do autorského práva neoprávněně zasahuje ten, kdo obchází účinné technické prostředky ochrany (ať již je vyrábí, dováží, prodává apod.) nebo kdo tuto ochranu odstraňuje či jinak zásah umožňuje, usnadňuje. Volné užití díla pro osobní potřebu tedy neznamená, že dotyčná osoba může takto užít kdykoli cokoli, nýbrž zákon dává v rámci tohoto užití přednost právu autora, který pokud opatří své dílo takovýmto technickým prostředkem ochrany, dává tak najevo svůj nesouhlas s užitím svého díla. O neoprávněný zásah by se jednalo i v případě, kdyby někdo pro svoji osobní potřebu zhotovil kopii z takto „upraveného“ díla, aniž by sám odstraňoval nějaké technické omezení (zde by se dala maximálně hodnotit otázka úmyslu či nedbalosti v případně trestní odpovědnosti).⁵⁸ S tímto, ačkoli je to poměrně tvrdé, nezbyvá než souhlasit, jistě je rozdíl mezi cíleným složitým odbouráváním prvků ochrany od „pouhého“ kopírování pro vlastní potřebu již „upraveného“ CD (byť bez nejmenší potuchy o tomto stavu), a jelikož je z hlediska dokazování toto posuzování nadmíru složité, je asi třeba tyto případy z hlediska samotné odpovědnosti nerozlišovat. Toto ustanovení tak možno, dle mého názoru, považovat za jednu z úspěšných variant, jak časem zabránit masovému (nebo možná jakémukoli) přepalování CD či jinému kopírování. Zde se tedy neuplatní vágní termín osobní potřeby, a potřeba nepotřeba, pokud autor zabezpečí své dílo ochranným prvkem, jedná se v případě jeho překonání (jakkoli může být snadné) o neoprávněný zásah. Jedinou výjimkou je v tomto případě § 43 odst. 4 AZ, který jmenuje taxativní výčet zákonných licencí, na něž se tato ochrana technickými prostředky nevztahuje. Toto ustanovení tak stanoví povinnost autora zpřístupnit své dílo opatřené těmito technickými prostředky ochrany osobám oprávněným z těchto licencí (ať již poskytnutím prostředků k odstranění takového zabezpečení či alespoň potřebné součinnosti). V této souvislosti je zde zároveň zdůrazněna autorova možnost omezit volné užití díla počtem možných rozmnoženin.

---

⁵⁸ Viz Chaloupková, H., Holý, P.: Autorský zákon. Komentář. Praha. C.H.Beck, 2007, s. 46.

Obečně však nezbyvá než shrnout a autorům děl vřele doporučit, aby svá díla zabezpečovali proti neoprávněnému užití a to technickými prostředky co nejdříve a uživatelům, za předpokladu že nespádají do osob oprávněných z jmenovaných licencí, pak sledovat, jaké dílo hodlají ve skutečnosti pro svoji osobní potřebu kopírovat.

4.3. Zákonné licence

Posledním mimosmluvním institutem užití díla jsou zákonné licence. Jedná se opět o zákonem dovolené zásahy do výlučného práva autora dílo užit, přičemž způsoby užití díla jsou zákonem předvídané. Tzn. opět lze užit dílo bez souhlasu autora a v některých případech i bez odměny (licence mohou být tedy z tohoto pohledu úplatné i bezúplatné). Rovněž i zde (až na zákonem stanovené výjimky) se zákonné licence vztahují na dílo zveřejněné.

Institut zákonných licencí prošel poměrně velkou novelizací. Dle současné právní úpravy autorský zákon coby zákonnou licenci stanoví rozmnožování na papír nebo na podobný podklad (§ 30a), citaci (§ 31), propagaci výstavy uměleckých děl a jejich prodeje (§ 32), užití díla umístěného na veřejném prostranství (§ 33), úřední a zpravodajskou licenci (§ 34), užití díla v rámci občanských či náboženských obřadů nebo v rámci úředních akcí pořádaných orgány veřejné správy, v rámci školních představení a užití díla školního (§ 35), knihovní licenci (§ 37), licenci pro zdravotně postižené (§ 38), licenci pro dočasné rozmnoženiny (§ 38a), licenci pro fotografickou podobiznu (§ 38b), nepodstatné vedlejší užití díla (§ 38c), licenci k dílům užitého umění a dílům architektonickým (§ 38d), licenci pro sociální zařízení (§ 38e) a užití originálu nebo rozmnoženiny díla výtvarného, fotografie nebo díla vyjádřeného postupem podobným fotografii jeho vystavením (§ 39).

Tyto zákonné licence jsou vesměs bezúplatné, s výjimkou licence knihovní a částečně licence rozmnožovací. Tento výčet zde uvádím jen pro úplnost výkladu, není mým cílem v této práci podrobně popsat všechny tyto instituty, ráda bych se zaměřila jen na některé z nich.

4.3.1. Užití díla umístěného na veřejném prostranství (§ 33 AZ)

Dle § 33 AZ do práva autorského nezasahuje ten, kdo kresbou, malbou nebo grafikou, fotografií nebo filmem nebo jinak zaznamená nebo vyjádří dílo, které je trvale umístěno na náměstí, ulici, v parku, na veřejných cestách nebo na jiném veřejném prostranství, a to ani ten, který takto zachycené dílo dále užije.

Tato zákonná licence mě zaujala zejména v souvislosti s dnešním trendem vystavování uměleckých děl na veřejných prostranstvích. Každou chvíli můžeme být svědky uměleckých

skvostů rozmístěných všude kolem nás. Nedávno jsme tak mohli potkávat v pražských ulicích např. absurdní sochy současných autorů, v loňském roce velmi zaujala výstava soch sochaře Olbrama Zoubka na Ovocném trhu, v živé paměti mají jistě mnozí šílenou výstavu neméně šílených barevných krav kam se jen člověk podíval. Nabízí se tak otázka – vztahuje se užití díla umístěného na veřejném prostranství i na tato díla?

Co zákon považuje za veřejné prostranství, je stanoveno demonstrativně. Rozhodně nelze zaměňovat veřejné prostranství s veřejně přístupnými místy (např. s knihovnou, muzeem). Jelikož tato licence stanoví, že se jedná o díla trvale umístěná na tomto prostranství, přichází z povahy věci v úvahu pouze díla architektonická (stavby) nebo sochy.⁵⁹ A právě z tohoto znaku – tedy znaku trvalosti – lze podle mého názoru vyvodit ten zásadní rozdíl. Výstavy uměleckých děl na veřejných prostranstvích jsou v podstatě vždy výstavami dočasnými. Jedná se tedy o výstavu chráněných uměleckých děl, kdy městská zákoutí nahrazují prostory k tomu obvykle určené. Proto se domnívám, že v případě užití takových děl způsobem výše zmíněným by se rozhodně nejednalo o zákonnou licenci, nýbrž o neoprávněný zásah do práv autorských. Otázkou zůstává, jak kvalifikovat jednání osob, které se s takto vystavenými díly bez zábran fotografují (na rozdíl od sterilního prostředí muzeí, kam s fotoaparátem často ani vkročit nelze). Zde by dle mého názoru za splnění určitých předpokladů připadala v úvahu úprava volného užití (§ 30 AZ). Pokud se tedy návštěvníci takové výstavy s díly navzájem fotografují s evidentním záměrem uložit své snímky do rodinného alba, jednalo by se pravděpodobně o volné užití díla pro osobní potřebu fyzické osoby k účelům nikoli hospodářským. Pochopitelně za předpokladu, že svým jednáním nezasáhnou do oprávněných zájmů autora, tedy že tyto fotografie či jiné záznamy dále neoprávněně neužijí. Jiná by byla situace v případě profesionálního fotografa, který by tyto snímky pořídil např. s cílem poskytnout je nějakému uměleckému periodiku. Zde by se zcela jistě jednalo o neoprávněné užití díla formou rozmnožování [§ 12 odst. 4 písm. a), § 13 AZ], ledaže by dotyčný disponoval licenční smlouvou s příslušnou osobou (taktéž by zde ovšem připadaly v úvahu i jiné licence, např. licence zpravodajská).

Pokud by ovšem některé z uměleckých děl bylo nainstalováno na veřejném prostranství natrvalo – v praxi se většinou jedná o sochy – vztahovalo by se na takové dílo ustanovení této

---

⁵⁹ Viz Chaloupková, H., Holý, P.: Autorský zákon. Komentář. Praha. C.H.Beck, 2007, s. 52.

zákonné licence a tedy by takové dílo bylo možno filmovat, fotografovat, malovat a tyto záznamy dále užít, pochopitelně za splnění dalších dvou podmínek dle § 29 odst. 1 AZ.

Nicméně i v případě děl trvale vystavených na veřejných prostranstvích může docházet k problematickým a sporným momentům, což se v současné době projevuje např. umístováním reklam a billboardů na nejrůznější architektonické stavby. Tento jev, kromě toho že je značně nevkusný a nevzhledný, podle mého může z právního hlediska představovat neoprávněný zásah do autorských práv a sice právě v souvislosti s několikrát zmíněným ustanovením § 29 odst. 1 AZ. Dle mého názoru takové „užití“ díla nelze považovat za volné užití ve smyslu § 33 AZ, nicméně i kdybychom přistoupili na extenzivní výklad možných užití, nesplňuje tento způsob další podmínky dle § 29 odst. 1 AZ, jelikož takové užití díla je evidentně v rozporu s běžným způsobem užití díla a rozhodně nepřiměřeně zasahuje do oprávněných zájmů autora.

Nezbývá než dodat, že tato zákonná licence se nevztahuje na pořízení rozmnoženiny nebo napodobeniny díla architektonického stavbou a na rozmnožování nebo rozšiřování díla formou trojrozměrné rozmnoženiny. Jinými slovy nelze tedy okopírovat již existující stavbu ani pořizovat různé modely či makety této stavby či sochy (v podstatě se jedná spíše o propagační 3D modely).

4.3.2. Licence výstavní a licence katalogová (§ 39, § 32 AZ)

Tyto dvě licence záměrně zmiňuji ve vzájemné souvislosti, jelikož se domnívám, že spolu poměrně úzce souvisí. Zejména pak pro pořadatele výstav uměleckých děl získávají tyto licence na svém významu. Možná by se dalo s jejich výkladem začít laickou otázkou – lze uspořádat výstavu bez souhlasu autora a zhotovit k její propagaci katalog a v rámci výstavy jej třeba prodávat?

Výstavní licence dle autorského zákona řeší v podstatě vzájemný vztah práva autorského a vlastnického. Stanoví, že do práva autorského nezasahuje vlastník ani osoba, která si od vlastníka vypůjčí originál či rozmnoženinu díla, vystavuje – li takové dílo nebo je k vystavení bezplatně poskytne, ledaže to autor při převodu vlastnictví k takovému originálu nebo rozmnoženině zapověděl a vlastníkovi nebo vypůjčitelovi to bylo nebo muselo být známo, zejména z ohledem na to, že toto zapovězení je zapsáno v rejstříku vedeném kolektivním správcem. Jinými slovy, jelikož jsou autorská práva nezávislá na vlastnických právech k hmotnému substrátu a vlastníkovi díla automaticky nevzniká právo toto dílo užít, stanoví zákon tuto zákonnou licenci ve veřejném zájmu – tedy k možnosti pořádání výstav v zákoně

stanovených děl. Stejnou pozici v tomto ustanovení poskytuje i vypůjčitel takového díla od autora. V případě zapovězení vystavení autorem by se jednalo o neoprávněný zásah do jeho autorských práv (o následcích neoprávněného výkonu viz další výklad). Domnívám se, že v praxi je nesporná výhoda této licence spatřována zejména v tom, že (při splnění výše zmíněných předpokladů) umožňuje a zároveň usnadňuje pořádání výstav, kdy lze díla jednotlivých autorů vystavit na základě vypůjčení od autorů samých nebo na základě poskytnutí děl od jejich vlastníků (netřeba tedy složitě získávat souhlas k vystavení od každého jednotlivého autora).

Pro zvýšení úspěchu výstavy (ať již z hlediska návštěvnosti či z hlediska prodaných exponátů) je většinou zapotřebí správné propagace. Pro tento případ zákon stanoví tzv. katalogovou licenci, která říká, že do práva autorského nezasahuje ten, kdo za účelem propagace výstavy (nebo prodeje originálů či rozmnoženin) uměleckých děl užije těchto děl v rozsahu nezbytném pro propagaci takové akce, s výjimkou jakéhokoli jiného užití k přímému nebo nepřímému hospodářskému nebo obchodnímu prospěchu. Tímto úspěchem může být myšlen jak úspěch hmotný (finanční) tak úspěch nehmotný (reklama, zvýšení prestiže atd.). Z uvedeného tedy vyplývá, že výroba a užití katalogu v rámci pořádání výstavy je možná, ovšem jen pro účely ryze nekomerční. Tzn. jakýkoli prodej či jiné výnosy z nakládání s ním by nepřicházely rozhodně v úvahu. Takové užití by bylo přípustné pouze se souhlasem autora, tedy typicky na základě uzavřené licenční smlouvy.

4.3.3. Knihovní licence (§ 37 AZ)

Tato licence patří mezi zákonnými licencemi co do rozsahu textu k nejobsáhlejší, do této široké podoby se dostala v rámci poslední velké novelizace autorského zákona. V podstatě se z původní bezplatné licence přeměnila částečně i na licenci úplatnou.

Dle § 37 odst. 1 AZ mohou zařízení v zákoně uvedená (tzn. knihovny, archivy, muzea, galerie, školy a jiná vzdělávací zařízení) zhotovit rozmnoženinu díla pouze pro své archivní a konzervační potřeby a v případě děl poškozených či ztracených. Dřívější úprava rozmnožování děl poškozených či ztracených neumožňovala, domnívám se proto, že jde o významnou a praktickou změnu. Tuto praktičnost shledávám zejména v případě děl poškozených, ať již mechanicky z důvodu častého užívání (kromě klasického rozpadání často užívaných knih snad téměř každý zažil zoufalou situaci, kdy se dostal k důležité a tolik potřebné knize a příslušné stránky buď vypadly nebo byly dokonce vytrženy), nebo

poškozených např. v důsledku živelných pohrom (jistě má každý stále v paměti ničivé povodně, které zalily ne jeden sklepní archiv).

Tato zařízení mohou taktéž zpřístupňovat díla pro účely výzkumu a soukromého studia, ovšem v tomto případě příslušné zařízení může díla pouze zpřístupnit, nikoli však povolit uživatelům zhotovení rozmnoženiny (a to ani pro vlastní potřebu), s výjimkou případů, kdy těmto uživatelům zhotoví na objednávku rozmnoženinu sama. Taková rozmnoženina je pak určena pouze pro osobní potřebu (zde nutno kriticky zmínit např. naši školní knihovnu, která v drtivé většině případů knihy pouze zpřístupňuje na místě a v podstatě tak „nutí“ studenty k pořizování rozmnoženin). Všechny zmíněné způsoby užití díla jsou zákonem stanoveny jako bezúplatné, pouze výjimka týkající se zhotovení rozmnoženiny na objednávku je vázána na zaplacení odměny autorovi dle § 25 AZ.

S tím souvisí další úplatná stránka knihovní licence. Ustanovení § 37 odst. 2 AZ umožňuje těmto zařízením půjčovat originály či rozmnoženiny děl, je – li autorům zaplácena odměna. Tato odměna je placena státem a autor na ni nemá právo v případě půjčování zveřejněných děl na místě nebo jsou – li tato díla půjčována zákonem vymezenými institucemi (např. školní knihovny, Národní knihovna ČR). Odměna se platí jednou ročně kolektivnímu správci, který ji dle rozvrhu rozdělí mezi autory. Toto ustanovení se pak nevztahuje na zvukové či zvukově obrazové záznamy, které mohou být poskytovány pouze k poslechu či ke zhlédnutí na místě samém a toto zařízení je zároveň povinno zamezit pořízení rozmnoženiny tohoto díla. Osobně se domnívám, že toto ustanovení není příliš praktické. Ne každému plně vyhovuje poslouchat CD či sledovat DVD v prostorách knihovny, navíc si myslím, že na kopírovací pirátství to nemá vliv, piráti si předměty svého zájmu patrně vyhledají jinak než návštěvou knihovny. Praktičtější by podle všeho bylo, kdyby knihovny uzavíraly hromadné licenční smlouvy s kolektivními správci tato díla spravující [zákon to připouští v § 101 odst. 9 písm. e) AZ], uživatelé by to rozhodně ocenili.

5. Neoprávněný výkon autorských práv

Tak jako v jiných oblastech práva, i pro oblast práv autorských platí, že ne vždy jsou tato práva vykonávána oprávněně. Ve všech (výše zmíněných) oblastech výkonu autorských práv může kdykoli dojít k jejich ohrožení, narušení nebo jinému neoprávněnému zásahu či užití. Obecně lze tedy říci, že kdo svévolně a bez povolení užívá autorské dílo, dopouští se neoprávněného zásahu do autorského práva. Autorský zákon pro tyto případy upravuje právní prostředky ochrany autorských práv, a sice prostředky založené na objektivní odpovědnosti

(tzn. ke vzniku této odpovědnosti není třeba zavinění), jejichž výčet v autorském zákoně je demonstrativní. Co se týče osob oprávněných domáhat se těchto nároků, dle autorského zákona to je samozřejmě autor (dědic) nebo pak osoba vykonávající majetková práva autora, případně držitel výhradní licence, přičemž v případě těchto osob zákon stanoví, kdy mohou být aktivně legitimovány pouze tyto osoby [dle § 41 AZ se jedná o případy § 40 odst. 1 písm. b) až d) a odst. 3 a 4 AZ]. Tyto osoby bývají neoprávněným výkonem zpravidla nejvíce zasaženy, proto je ustanovením § 41 AZ jejich postavení značně posíleno na úkor autora. Pouze autor je zase aktivně legitimován v případě ochrany práv osobnostní povahy, která pochopitelně nelze převést ani výhradní licencí (jedná se o právo na určení autorství a právo na omluvu nebo finanční zadostiučinění). Ochrana autorských děl dle autorského zákona zároveň nevylučuje ochranu dle zvláštních právních předpisů (§ 105 AZ).

Ovšem kromě této ochrany dle autorského zákona, tedy ochrany soukromoprávní, se lze bránit těmto zásahům i prostředky veřejnoprávními (o tom však dále). Obecně lze tedy říci, že základem ochrany autorských práv jako odvětví práva soukromého, je soukromoprávní žaloba. Otázkou pouze zůstává, jakých nároků se bude dotýčná osoba, do jejichž práv bylo zasaženo, domáhat. Domnívám se, že není třeba se těmito nároky dopodrobna zabývat, nýbrž že pro představu plně postačí se o nich ve stručnosti zmínit.

Jedním z možných nároků je nárok určovací, tedy podání žaloby na určení autorství. Tuto žalobu, jak výše zmíněno, může podat pouze autor, přičemž nemusí prokazovat oprávněný zájem na tomto prokázání (oproti obecné žalobě určovací dle občanského zákoníku). Domnívám se, že uplatnění nároku určovacího je častější a praktičtější např. v případech ochranných známek, kdy osoby poškozené podávají obecnou žalobu na určení (dle o.s.ř.), zda se jedná o padělky v případě zboží zadržného celními orgány při kontrolách stánků v pohraničních oblastech, příp. v různých tržnicích, či nikoli (v praxi se jedná zejména o z východu pocházející a neutuchající masový příliv padělaných výrobků předních světových značek jako jsou Rolex, Hugo Boss, Adidas, apod.). Tato žaloba sama o sobě nic neznamena, ale je podstatná zejména pro další postup v této oblasti, zejména dle předpisů celních a spotřebních (na základě určení, že se jedná o padělek zboží, mohou celní orgány padělané zboží zničit, případně – se souhlasem poškozeného – použít k humanitárním účelům), zároveň je důležitá pro běh lhůty zadržného zboží, kdy podáním této žaloby dochází k jejímu zastavení a zadržné zboží tak nemůže být puštěno do volného oběhu. Bohužel v praxi pro rušitele práva pouhé určení, že se jedná o padělek, mnoho neznamena, většinou dojde pouze ke zničení padělaného zboží a tím celá věc končí (pokud tedy není zároveň podána žaloba

trestněprávní). Z tohoto důvodu také jen tak další padělání patrně nepřestane. Převedení na určení autorství dle autorského zákona – taktéž dochází k určení, zda dotyčná osoba autorem k dílu je či není, zda se jedná o originál či nikoli, ve výše zmíněných tržnicích se zajisté najdou i padělky děl autorských (zpravidla kopie DVD či CD), přesto se ale domnívám, že toto není zdaleka tak časté (oproti např. právě zmíněnému masovému určování padělků ochranných známek) a že v jednotlivých a „menších“ případech kopírování autorských děl by se dle mého názoru autor domáhal spíše jiných nároků než jen „pouhého“ určení autorství.

Dále lze dle autorského zákona uplatnit nárok zdržovací, tedy domáhat se zákazu ohrožení či neoprávněného zásahu do autorského práva a v případě, že toto právo již bylo porušeno, lze uplatnit nárok restituční, tedy právo na odstranění následků takového zásahu (a to nejen stažením a zničením neoprávněně zhotovených rozmnoženin či napodobenin díla, ale i zařízení, výrobků a součástí sloužících k obcházení technické ochrany děl [§ 40 odst. 1 písm. b) a d) AZ].

Jedním z nejčastějších nároků je nárok na přiměřené zadostiučinění v případě nemajetkové újmy. To může být vyjádřeno buď jako morální zadostiučinění, které směřuje zejména k omluvě, např. v nějakém odborném periodiku, nebo pak (pokud se omluva jeví jako nedostačující) mnohem častější zadostiučinění peněžité. O jeho výši rozhoduje soud, žalobce může tuto výši pouze navrhnout. Soud pak tuto výši posuzuje a vyčísľuje dle povahy neoprávněného zásahu (co do závažnosti vzniklé újmy a jiných okolností zásahu), v případě že tato výše bude z nejrůznějších důvodů objektivně nezjistitelná nebo navýsost složitá, soud ji určí dle své úvahy (resp. dle posouzení oněch konkrétních okolností).

Dalším zcela zásadním nárokem oprávněných osob je právo na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení (§ 40 odst. 4 AZ), přičemž s tímto nárokem autorský zákon odkazuje oprávněné osoby na zvláštní právní předpisy (tedy občanský nebo obchodní zákoník). Autorský zákon pak pouze umožňuje požadovat místo zisku skutečně ušlého náhradu ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání licence v době neoprávněného zásahu a stanoví výši bezdůvodného obohacení, která dle zákona činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání potřebné licence v době neoprávněného zásahu obvyklá. Vždy je však v souvislosti s odpovědností za škodu třeba zjišťovat, zda k ušlému zisku došlo v příčinné

souvislosti s porušením autorských práv. Bezdůvodné obohacení pak připadá v úvahy i vedle poskytnutí zadostiučinění i vedle náhrady škody.⁶⁰

Pro úplnost nutno dodat, že osoby oprávněné mají taktéž nárok na poskytnutí informací (tedy sdělení potřebných údajů o způsobu a rozsahu neoprávněného užití vůči osobám zákonem stanoveným) nebo na zákaz poskytování služby, kterou využívají k ohrožování nebo porušování třetí osoby (jedná se v podstatě o rozšíření nároku zdržovacího a v praxi se jedná zejména o služby poskytované k odstraňování technických zabezpečení děl).

Jak výše zmíněno, je samozřejmě možná ochrana autorských práv taktéž stran práva veřejného. Trestní zákon pro tyto případy stanoví v § 152 skutkovou podstatu trestného činu porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi a za toto porušení stanoví taktéž poměrně přísné sankce, resp. vedle peněžitého trestu a trestu propadnutí věci je možno uložit trest odnětí svobody až na dva roky (v případě kvalifikované skutkové podstaty je dolní hranice stanovena na šest měsíců). Pokud by ovšem určitý čin nenaplnil znaky skutkové podstaty trestného činu, mohlo by takové jednání být kvalifikováno jako přestupek či správní delikt (jejichž definici nově obsahuje autorský zákon v § 105a – c AZ). Další možnosti ochrany autorských práv přináší zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, který stanoví obecný zákaz klamání spotřebitele, což v souvislosti s tímto tématem představuje zákaz nabídky nebo prodeje výrobků nebo zboží porušujících některá práva duševního vlastnictví. V rámci této ochrany tak zákon stanoví práva a povinnosti jak pro majitele práv k duševnímu vlastnictví, tak pro orgány veřejné správy (např. celní úřady, Česká obchodní inspekce), vykonávající zejména dozor a kontrolu nad dodržováním těchto práv a povinností a ukládající sankce za jejich porušení (od zajištění zmíněného zboží až po velmi vysoké finanční pokuty). V této souvislosti nutno zmínit autorskoprávní úpravu postupů celních úřadů v rámci kontroly zásahů do autorských práv (§ 42, 42a AZ), která tak zpřesňuje tuto ochranu přímo pro autorská práva.

Osobně se domnívám, že pro oprávněnou osobu je mnohem výhodnější právě toto trestní řízení. V případě civilního řízení totiž musí zajistit veškeré důkazy svědčící v jeho prospěch a vynaložit nejen poměrně značnou sumu peněz, ale i času, na rozdíl od trestního řízení, kdy

---

⁶⁰ Viz Telec, I., Tůma, P.: Přehled práv duševního vlastnictví II. – česká právní ochrana, Brno: Nakladatelství Doplněk, 2006, s. 73, viz Chaloupková, H., Holý, P.: Autorský zákon. Komentář. Praha. C.H.Beck, 2007, s. 66-67.

může oprávněná osoba podat trestní oznámení a s pachatelem se pak soudí stát. Navíc se domnívám, že neocenitelnou výhodou trestního řízení je, že lze v rámci dokazování uplatnit mnohem silnější prostředky – soudy mohou udělit Policii ČR souhlas ke vstupu do objektů k jejich prohlídce a i k zabavení nelegálních předmětů, což je z hlediska dokazování naprosto zásadní (stačí zmínit např. policejní razie proti kopírovaným programům letos na jaře nebo již zmíněný případ kopie filmu Simpsonovi, kdy policie v rámci domovní prohlídky zajistila vše od digitální kamery přes kazety se záznamem filmu až po pachatelův lístek do kina, což by v rámci civilního procesu bylo jen těžko představitelné). Co se týče samotných trestů, pokud nedojde k mimosoudnímu vyrovnání (které bývá v praxi dosti časté, přeci jen málokdo stojí o veřejnou publicitu zrovna tímto způsobem), uděluje soud nejčastěji tresty peněžité a propadnutí věci. V poslední době pak lze zaznamenat nepatrné zpřísnění těchto trestů a sice, že se soudy uchylují i k podmíněnému trestu odnětí svobody. Zda je toto doopravdy účinným strašákem lze však jen těžko říci. Pro samotné pachatele, kterých se toto odsouzení týká, možná. Ale domnívám se, že pro ostatní širokou veřejnost to nemá ani zdaleka takový efekt, jaký by byl na místě. Otázkou je, zda by bylo účinnější, kdyby soudy přísněji využívaly dispozic, které jim poskytuje trestní zákon, nebo zda by postačovaly tresty stávající, jen by docházelo ke kontrole oprávněného výkonu autorských práv soustavně, pravidelně, důsledně. Osobně jsem toho názoru, že právě ona důslednost by mnohému pomohla, zejména pak v rozšíření právního povědomí v celé společnosti, která (ať již vědomě či nikoli) masově do autorských práv zasahuje, leckdy navíc s pocitem, že se nejedná vlastně o nic strašného a pokud si určitou nelegálnost uvědomuje, tak většinou s tím, že jich samotných se právní následky netýkají a že když to vlastně dělají všichni, tak proč zrovna je by měl někdo přistihnout. Jinými slovy, v případě opravdu závažných porušení (kdy dochází k zásahům ze strany pachatele zcela úmyslně, v masovém měřítku, příp. s ekonomickým podtextem) by bylo patrně na místě přistupovat k přísnějším trestům, než je dosud zvykem. V případě „běžných“ porušení, kterých je většina (která ovšem ve finančních přepočtech jsou poměrně astronomická), by byla zapotřebí naprosto důsledná kontrola ve snaze odhalit co nejvíce případů a tím alespoň rozšířit tristní právní povědomí naší šetřivé společnosti. Dosud si totiž pouze malé procento lidí uvědomuje, že legální užívání autorských děl, ať už je počáteční investice do nich jakkoli velká, je v konečném důsledku pořád stále finančně výhodnější, než případné soudní spory a uložené tresty.

6. Závěr

Na základě předešlých úvah jsem došla k závěru, že největším problémem z hlediska pochopení výkonu autorských práv osobou odlišnou od autora bývá nesprávné porozumění či rnožná špatné terminologické používání samotného pojmu výkonu majetkových práv. Domnívám se, že v praxi bývá často zaměňován pojem výkonu majetkových práv s výkonem dílčího oprávnění dílo užít. Podstatou tohoto rozlišení zůstává, že výkon majetkových práv znamená výkon veškerých těchto práv autora jako celku, kdežto výkon práva dílo užít jen dílčí oprávnění spadající do majetkových práv. Výkon těchto práv jako celku a dle mého nejsilnější postavení svěruje zákon zaměstnavateli v rámci díla zaměstnaneckého, na jeho roveň pak staví objednatel. Další osoby, jichž se tento zákonný výkon taktěž týká, již nemají takto silné postavení, ačkoli princip výkonu jejich práv je stejný. Z hlediska dalších institutů, tedy smluv licenčních či mimosmluvních užití díla, se jedná o stejný výkon – a sice práva díla užít, jen v jednom případě na základě smlouvy, v druhém přímo ze zákona. V souvislosti se zkoumáním odlišností těchto jednotlivých institutů jsem shledala v autorskoprávní úpravě, vedle nesporných pozitiv, i jisté nedostatky.

Po loňské rozsáhlé novelizaci v rámci harmonizace předpisů s EU doznala naše zákonná úprava značných a nezbytných změn. Z hlediska tohoto tématu se domnívám, že naprosto stěžejní je nová, poměrně rozsáhlá úprava volného užití děl a zákonných licencí. Jelikož tyto instituty představují značný zásah do autorských práv, považuji za velice pozitivní toto obsáhlé taxativní vymezení jednotlivých zásahů. Navzdory tomuto taxativnímu vymezení jsem ale shledala jistou mezeru zejména v nedostatečném definování některých termínů, jako například pojmu osobní potřeby nebo elektronické databáze. Tato terminologická nejasnost pak přispívá pouze k účelovému výkladu veřejnosti. Nicméně se domnívám, že vedle přesného vymezení zákonných mantinelů výkonu práv těchto osob je stěžejní částí především důsledná a soustavná kontrola řádného výkonu těchto práv, a v případě výkonu neoprávněného pak nutnost adekvátní represe. Tato nedůslednost má za následek jen naprostý despekt veřejnosti k dodržování a respektování autorských práv a zároveň přispívá k nezdravému právnímu povědomí.

Naopak jistým nedostatkem dle mého názoru trpí nová úprava především v souvislosti s úpravou licenčních smluv. Po obšírném studiu tohoto institutu jsem došla k závěru, že autorský zákon by měl, vedle jiných drobností, komplexněji upravovat zejména způsoby zániku licenční smlouvy. Dle mého názoru se velice široce zabývá možnostmi odstoupení od smlouvy ze strany poskytovatele licence, aniž by jakkoli upravoval možnost odstoupení pro jejího nabyvatele. Nutno vycházet z faktu, že licenční smlouva je smlouva jako jakákoli jiná a že obě její strany jsou povinné i oprávněné. Proto i nabyvatel licence může být dotčen na svých právech jednáním autora a domnívám se, že by nemělo být spoléháno na smluvní ujednání stran nebo na úpravu odstoupení dle obecných právních předpisů. Taktéž úprava možné výpovědi licenční smlouvy v autorském zákoně by rozhodně nebyla na škodu, jelikož občanskoprávní úprava je v tomto ohledu nevyhovující a vedle možnosti stanovení výpovědi dohodou by určitě bylo užitečné stanovit alespoň rámcová pravidla výpovědi v zákoně. Domnívám se, že by toto rozšíření úpravy zániku licenční smlouvy rozhodně přispělo k právní jistotě všech účastníků.

V závěru bych jen ráda shrnula, že základem úspěchu k oprávněnému výkonu autorských práv dle zákona je naprostá důslednost v postihu zásahů neoprávněných a následná důslednost v jejich zveřejnění. Nutno tak nabourat zažitý stereotyp ohledně anonymity internetu a zvláště neodůvodněný pocit bezpečí či snad lhostejnosti jednotlivců při neoprávněném výkonu autorských práv. Osoby oprávněné z těchto zásahů mají široké možnosti obrany jak soukromoprávní, tak i veřejnoprávní, nicméně dokud nedojde k pravidelnému a patrně i přísnějšímu postihování těchto zásahů, situace se sama nezmění. V poslední době lze zaznamenat jisté snahy o zpřísnění kontroly i posuzování těchto zásahů, ovšem jaký vliv to po sobě zanechá, lze posoudit až s odstupem času. Nezbyvá tedy než doufat.

7. Literatura

Publikace:

Chaloupková, H., Holý, P.: Autorský zákon. Komentář. Praha. C.H.Beck, 2007.

Knap, K., Opltová, M., Kříž, J., Růžička, M.: Práva k nehmotným statkům, Praha: CODEX, Nakladatelství Hugo Grotia, a.s., 1994.

Knappová, M., Švestka, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002.

Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V.: Autorský zákon a předpisy související. Komentář. Praha: Linde Praha, 2005.

Šebelová, M.: Autorské právo, Brno: Computer Press, a.s., 2006.

Telec, I.: Přehled práva duševního vlastnictví I., Brno, 2002.

Telec, I., Tůma, P.: Přehled práv duševního vlastnictví II. – česká právní ochrana, Brno: Nakladatelství Doplněk, 2006.

Tůma, P.: Smluvní licence v autorském právu, Praha: C.H.Beck, 2007.

Články:

Aujezdský, J.: Licenční smlouva k software, Daně a právo v praxi, ASPI Publishing s.r.o., 2004, č. 3.

Aujezdský, J.: Novela autorského zákona a počítačové programy, in www.eAdvokacie.cz.

Aujezdský, J.: Novelizovaný autorský zákon a kopírování pro osobní potřebu, in www.eAdvkacie.cz.

Aujezdský, J.: Komu patří software vytvořený na objednávku?, in www.itpravo.cz.

Boháček, M.: Licenční smlouvy ve vztahu ke knihovnám, Národní knihovna, 2001, č. 4, s. 242 – 265.

Čermák, K. jr.: Prosazování práv k duševnímu vlastnictví, Právní rádce, 2005, č. 2, s. 18.

Dobřichovský, T.: Ke změnám režimu zaměstnaneckého díla v důsledku novelizace autorského zákona, Právo pro podnikání, 2006, č. 9, s. 9 – 11.

Jansa, L., Otevřel, P.: Právní aspekty tvorby software, Právní rozhledy, 2006, č. 13, s. 465 – 470.

Křesťanová, V.: Některé aktuální otázky související s novou autorskoprávní úpravou, Právo a podnikání, 2002, č. 10, 5 – 8.

Matejka, J., Němec, M.: Kopírování a právo I. - chráněná CD/DVD vs. Právo na kopii, www.epravo.cz.

Přehnil, P.: Jak se krade copyright, Právo a podnikání, 2002, č. 10, s. 9.

Rambousková, L.: Autorský zákon a počítačové programy, in www.Cstug.cz.

Smejkal, V.: Autorský zákon, Právní rádce, 2002, č. 10, s. 5.

Srstka, J.: Právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu na podkladě tiskového či jiného grafického vyjádření, Právo a podnikání, 2002, č.10, s. 11.

Telec, I.: Autorská díla z onoho světa, Právní rozhledy, 1995, č. 7, in www.iPravnik.cz.

Telec, I.: Okolnosti novely autorského zákona, Právní rádce, 2005, č. 3, s. 22 – 26.

Tuláček, J.: Posmrtný život aneb další osudy autorského díla po smrti autora, Bulletin advokacie, 2005, č. 1, s. 29 – 31.

Tůma, P.: Harmonizační novela autorského zákona si nechala prostor pro další novelu, Právní zpravodaj, 2006, č. 8, s. 1 – 6.

Tůma, P.: K poslanecké novele autorského zákona, Právní zpravodaj, 2005, č. 3, s. 1 – 5.

Vlček, M.: Licenční smlouva podle autorského zákona a software, Právní rádce, 2002, č. 10, s. 8.

Další:

Důvodová zpráva k novele autorského zákona č. 216/2006 Sb., poslanecký tisk č. 1111/0.

Nález Ústavního soudu 69/06 (k trestnosti reprodukce děl bez smlouvy s kolektivním správcem autorských práv).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (Úř. věst. č. L 167, 22. 6. 2001, s. 10).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví (Úř. věst. č. L 157, 30. 4. 2004, s. 45).